

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΤΗΣ 9 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1897

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
1897

21177

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙΣ ΣΧΟΛΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΙΣ

ΔΙΔΑΚΤΕΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Σεπτεμβρίου 1897.

Μεγαλειότατε!

Τὰ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις ἡμῶν διδασκόμενα μαθήματα τὸ πρῶτον ἐκκονίσθησαν διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836, δι' οὗ καὶ ἄλλως ἢ μέσα ἡμῶν ἐκπαιδεύσις διοργανώθη. Ἐνθὺ δὲ ἡ τοιαύτη διοργανώσις τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ νῦν στηριζομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ Διατάγματος ἐκείνου, τὰ μαθήματα αὐτῶν πολλὰκις διὰ νεωτέρων Διαταγμάτων ἐκκονίσθησαν ἄλλως ἢ ὡς τὸ πρῶτον διὰ τοῦ πρώτου ἐκείνου διατάγματος ὀρίσθησαν.

Ἐκ πάντων τούτων τῶν νεωτέρων Διαταγμάτων πρῶτον ἐκινήθη ἔμπρῃνοιον ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ κατανομῇ τῆς διδασκαλίας ὅλης δύο μάλιστα, τὸ τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1867 καὶ τὸ τῆς 23 Ἰουνίου 1884. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δέ, πλὴν μόνου τοῦ νεωτάτου ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1896, δὲν δύναται τις ἄρνηθῆναι ὅτι εἰσάγαγον τινὰς καινοτομίας· εἰ καὶ ἀναμφιβόλως δὲν ἦσαν πᾶσαι αὐταὶ ἀγαθαί, καὶ ὅσαι δ' ἦσαν τοιαῦται δὲν ἐχώρουν οὕτω βαθείως, οὐδ' ἦσαν οὕτω σοβαραί, ὅσον αἱ διὰ τῶν δύο ἐκείνων πρότερον μνημονευθέντων Διαταγμάτων ἐπινεγθῆσαι.

Περὶ τοῦ νεωτάτου τῶν προγραμμάτων, τοῦ ἀπὸ 23 Αὐ-

γούστου 1896, οὐδ' ὅ,τι ἐλέγην περὶ τῶν πλείστων προγραμμάτων δυναταί τις δυστυχῶς νὰ εἴπῃ. Τοῦτο, ἐν οἷς ἐκαινοτόμησεν, ἐν πᾶσι σχεδὸν ἠτόχησεν ὅλος τοῦ διδασκαλικῆς ὄρθου· ἀλλὰ καὶ ἐνθα ἀγαθὴν τινα καινότητιαν εἰσήγαγεν, ἢ ταύτης εἰσαγωγὴ ἐγένετο ἐν πολλοῖς κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε τὸ ἐν αὐτῇ ἀγαθὸν ὅλος ἐμυνησθήθῃ, ἢ μάλιστά μετετρέπη εἰς τὸ ἀντίθετον. Ἐν τέλει δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόγραμμα ἔμεινεν ἐν πολλοῖς στάσιμον, συμπεριελάβε δὲ καὶ οὐκ ὀλίγα πλημμελήματα τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ, ἅτινα πάλαι μὲν ποτε ἦσαν δεδικαιολογημένα δια τὴν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους κατάστασιν τῆς διδασκαλικῆς, νῦν δ' οὐδαμῶς τυγχάνουσι ἀνεκτὰ, καθόσον ὑστεροῦσι καὶ αὐτῶν τῶν καινοτάτων ἀπειρήσεων τῆς νεωτέρας διδασκαλικῆς.

Τὰς κρίσεις μου ταύτας κωρῶ διὰ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων:

Τὸ μόνον διδασκαλικῶς ὄρθον καὶ πραγματικῶς δυνατὸν εἶνε ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς συντάξεως ζένων μάλιστα γλωσσῶν ν' ἀρχῆται, ὅταν ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως ἐντυπωθῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ τυπικὸν αὐτῶν. Τὸ πρόγραμμα τοῦ 1896 παρὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἀρχὴν ὥρισεν, ἵνα ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς συντάξεως ἀρχῆται ἐν τῇ β' τοῦ ἑλληνικοῦ τάξει, ὅπου δὴ ἐν ἡ τάξει δὲν εἶνε δυνατὸν οὐδ' ἢ τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρόκτισης νὰ ἔγῃ συντελεσθῇ, ὅταν μάλιστα ὀλίγοι ὦραὶ διατίθενται ὑπὲρ τοῦ τμήματος τούτου τῆς γραμματικῆς, ἐν ἡ τάξει γίνεται ἡ διδασκαλία αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ γίνεται ἐν τῇ τελευταίῳ προγράμματι, καθ' ὃ τρεῖς μόνον ὄριζονται ὥραὶ ἐν τῇ α' τοῦ ἑλληνικοῦ τάξει διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ.

Κατὰ τὴν καινοτομίαν λοιπὸν ταύτην τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματος εἰς ἀνάγκης χωλαίνει ἡ συστηματικὴ τοῦ συντακτικοῦ διδασκαλία, ἅτε στερομένη τῆς ἀναγκαίας βάζσεως καὶ προϋποθέσεως, τῆς ἀσφαλοῦς καὶ βεβαίας ὑπὸ τῶν μαθητῶν γνώσεως τοῦ τυπικοῦ. Καὶ τούτου δὲ ἡ ἀσφαλῆς γνώσις παρεμποδίζεται διὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐν ἰσχύϊ προγράμματος, περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, καθόσον ἡ τῶν μαθητῶν δianoia κατ' αὐτὸ νῦν μὲν (δις τῆς εβδομάδος) στρέφεται εἰς

τὸ τυπικὸν τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ἄλλοτε δὲ (ἑτέρας δύο τῆς εβδομάδος ἡμέρας) ἀπὸ τούτου ἀποστρέφεται εἰς τὴν συντάξιν τῆς αὐτῆς διαλέκτου· οὕτω δὲ καὶ τῆς συντάξεως ἢ ἀσφαλῆς γνώσις παρακωλύεται καὶ διὰ τὸν λόγον τούτον, διὰ τὴν παράλληλον δὴ διδασκαλίαν καὶ τοῦ τυπικοῦ.

Ταῦτα ῥητέον καὶ περὶ τῆς λατινικῆς γραμματικῆς ἐν τῇ β' τάξει τοῦ γυμνασίου, ἐν ἡ κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ πρόγραμμα παραλλήλως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ λατινικοῦ τυπικοῦ βαίνει καὶ ἡ τῆς λατινικῆς συντάξεως.

Συστηματικῶς λοιπὸν ἐν τῇ γραμματικῇ διδασκαλίᾳ τῶν δύο κλασικῶν γλωσσῶν εἰσῆχθη διὰ τοῦ προγράμματος τοῦ 1896 ἡ διασπῆθσις καὶ ἀποκέντρωσις, καὶ ταῦτα καθ' οὓς χρόνους ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ θεωρεῖται καὶ πράξει τὸ κύριον μὲν ζήτημα εἶνε τὸ τῆς συγκεντρώσεως καὶ συνδέσεως οὐ μόνον τῶν διαφόρων κλάδων μαθημάτων τινος πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων μαθημάτων πρὸς ἀλλήλα, ζητεῖται δὲ, ἵνα ἡ σύγχρονος διδασκαλία πολλῶν περιοριζῆται, ὅταν εἴον τε, μετατροπὴν εἰς διαδοχικὴν τῶν πολλῶν τούτων διδασκαλίαν.

Πρὸς τὴν θεμελιωθῆ ταύτην τῆς νῦν διδασκαλικῆς ἀρχὴν καὶ ἐν ἑλλοῖς οὐκ ὀλίγως ἀντιστρατεύεται τὸ ὑπὸ ἐλεγγον πρόγραμμα. Οὕτω προκειμένου περὶ τῆς εἰς ἐκάστην τάξιν κατανομῆς τῶν ἐρμηνευτέων ἑλληνῶν καὶ λατίνων συγγραμμάτων, παρατηρεῖται ὅτι εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἄνευ ἀνάγκης ἀναγράφεται ἡ παράλληλος ἐρμηνεία τριῶν, τεσσάρων ἢ καὶ πέντε συγγραμμάτων· π.χ. ἦδη ἀπὸ τοῦ α' ἐξαμήνου τῆς πρώτης τάξεως τοῦ γυμνασίου οἱ μαθηταὶ εἶδει κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόγραμμα ν' ἀσφαλῶνται ἅμα περὶ τρεῖς συγγραφαί, δύο ἑλληνικαὶ καὶ ἓνα λατίνον· ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ οὕτοι ἀνέρχονται εἰς τέσσαρας, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ φθάνουσι εἰς πέντε. Ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται ἐνταῦθα, ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἐν ἐκάστῃ τάξει ἐρμηνευόμενα γαλλικὰ κείμενα, ὅτε ἐν μὲν τῇ α' τάξει οἱ μαθηταὶ ἀσφαλῶνται κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ 1896 περὶ τέσσαρας ἅμα συγγραφαί, ἐν δὲ τῇ β' καὶ γ' περὶ πέντε καὶ ἐν τῇ δ' περὶ ἑξ.

Διὰ τῆς τοιαύτης διατάξεως τῆς ἐρμηνείας καθόλου δὲν

είναι δυνατόν ἡ σύγχυσις πολλὰ καὶ ταραχὴ νὰ ἐπέρχεται εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν, καθόσον δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς ἐφ' ἱκανὸν χρόνον νὰ ἀσπάζονται περὶ ἐλαχίστους συγγραφεῖς καὶ νὰ ἐξοικειῶνται πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἀλλὰ τὸναντίον ἐπιβάλλεται εἰς αὐτοὺς, ἕκαστος γινώσκων ἐλαχίστου τμήματος τούτου τοῦ συγγραφέως, νὰ καταλίπῃσι μὲν αὐτὸν, νὰ στραφῶσι δὲ πρὸς ἄλλον, ἵνα μετὰ βραχυῖαν καὶ τούτου ἀπόγειον ἐπαυθῶσιν εἰς ἐκεῖνον, βίη οὕτω μεταγόμενοι ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην διάφορον σφαίραν νοημάτων καὶ κατ' ἀκολουθίαν συστηματικῶς παιδαγωγούμενοι εἰς τὴν ἐπιπολιότητα.

Καὶ ταῦτα πάντα διετάχθησαν παρ' ἡμῶν, καθ' ἕνα χρόνον τὰ γυμνασιακὰ προγράμματα ἄλλης χώρας, ἐχούσης τὴν σήμερον τὴν ἡγεσίαν ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς ζητήμασιν, ὀρθροῦσιν, ἵνα ἐν γένει ἀποφευχθῆται ἡ παράλληλος ἐρμηνεῖα λατίνου περὶ συγγραφέως καὶ ποιητοῦ, ὡς οὐχὶ ἀξιόστατος καὶ ἄλλως καὶ ἵνα μὴ περὶ τοῦτον ἄμα καὶ περὶ ἐκεῖνον διασπαθῆται ὁ νοῦς τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ συγκεντρῶται νῦν μὲν περὶ τοῦτον, εἶτα δὲ περὶ ἐκεῖνον ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἢ προσοχὴ αὐτῶν καὶ ἡ διάνοια. Οὕτω πως μόνον οἱ συγγραφεῖς δύναται νὰ ἐμπούσωσι βαθεῖαν αἰσθῆσιν εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας καὶ νὰ μορῶνουν μὲν διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, νὰ προάωσι δὲ τὴν δεξιότητα τῶν μαθητῶν περὶ τὴν γλῶσσαν, ἧς αὐτοὶ γράζοντες ἐποίησαντο χρῆται.

Ἄλλο σημεῖον, ἐν ᾧ τὸ ἐν ἰσχυρῷ πρόγραμμα τῶν ἡμετέρων γυμνασίων ἀντικρὺς ἀντιτάσσεται πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς συγκεντρώσεως, εἶνε ἡ πρώτη διδασκαλία τῶν ξένων γλωσσῶν.

Ἡ ἰδέα τῆς συγκεντρώσεως ἀπαιτεῖ, ἵνα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν στοιχείων πάσης ξένης γλώσσης μὴ ὀρίζονται ἰδίαι ὥραι γραμματικῆς καὶ ἰδίας ἀναγνώσεως, ἀλλὰ πᾶσα ἐκείνη ἢ διδασκαλία συγκεντρῶται περὶ τὴν ὕλην τῆς ἀναγνώσεως. Ἄλλ' ἐν τούτοις τὸ ἐν ἰσχυρῷ πρόγραμμά μας ὀρίζει ἐν τῇ γ' τάξει τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου καὶ τῇ α' τοῦ γυμνασίου χωριστὰ μίαν ὥραν διὰ τὴν γραμματικὴν τῆς λατινικῆς καὶ γαλλικῆς γλώσσης καὶ τὴν ἀσκήσιν εἰς ταύτην, δύο δὲ ὥρας διὰ τὴν ἀνάγνωσιν.

Ἡ διάταξις αὕτη καταφορᾷ τοὺς συντάκτας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματος πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγνούοντας τέλειον καὶ τοὺς διδακτικούς νόμους, οἵτινες πρέπει νὰ διέπωσι τὴν πρὸς τελείαν ἐντύπωσιν διδαχθέντος τμήματος οἰοῦντο ποτε μαθήματος ἐπανάληψιν καὶ τὴν εἰς αὐτὸ τῶν μαθητῶν ἀσκήσιν. Ἀρροτέρα πρέπει νὰ γίνωται ἐνωρὶς λίαν, ἐφ' ὅσον δυνατόν οἱ καιροὶ μέγιστα τῆς ἀσκήσεως οὐ μεινότεο. Καὶ ὅμως κατὰ τὴν μνημονουθένταν διάταξιν τοῦ ἐν ἰσχυρῷ προγράμματος, καθ' ἕνα μίαν καθ' ἑβδομάδα ἰδίαι ὥραι ὀρίζεται διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς καὶ γαλλικῆς γραμματικῆς, ἧς συμβαίνει ὅτι μὲν ἡ ἐπανάληψις πρὸς τὴν τελείαν ἐντύπωσιν διδαχθέντος τμήματος νὰ ἐρχεται ὡτὼ ὅλας ἡμέρας μετὰ τὴν διδασκαλίαν, ὅτι δὲ ἡ ἀσκήσις ν' ἀκολουθῆ μετὰ τοσαύτας ἐπίσης ἡμέρας τὴν τελείαν ἐντύπωσιν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόγραμμα καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀριθμητικῆς, καθόσον καὶ ἐν ταύτῃ διατάσσεται χωριστὰ μίαν ὥραν πρὸς λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων, ἐνῶ καὶ ἐν τούτῳ τῷ μαθηματικῇ ἢ ἀσκήσις πρέπει νὰ ἐρχεται εὐθὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐντύπωσιν καὶ τοῦ ἐλαχίστου τμήματος αὐτοῦ.

Ἀντιπαιδαγωγικὰ ὅλας καὶ μέχρι τοῦ παραδόξου ἐξικνούμενα εἶνε καὶ τὰ διαταττόμενα ὑπὸ τοῦ προγράμματος τοῦ 1896 περὶ τῆς ἀπομνημονεύσεως νεοελληνικῶν ποιημάτων. Κατὰ ταῦτα οἱ μαθηταὶ ἐκάστης τάξεως τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου ὀφείλουσι νὰ ἀπομνημονεύωσι, μετὰ τελείαν αὐτῶν βεβαίως κατανοήσιν, κατ' ἔτος 35—45 ποιήματα, καὶ δὴ ἐν μιᾷ μόνῃ καθ' ἑβδομάδα ὥρᾳ. Ἡ διάταξις αὕτη εἶνε πρῶτον ἀνεπάρκτος, διότι μίαν ὥραν καθ' ἑβδομάδα σημαίνει 32 ὥρας καθ' ὅλον τὸ σχολικὸν ἔτος, ἐν 32 ὥραις εἶναι τὸ ἀδύνατον νὰ κατανοηθῶσι καὶ ἀπομνημονευθῶσι 35—45 ποιήματα, ἵνα παραλίπωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπανάληψεως τῶν ἀπομνημονευθέντων ποιημάτων, ἧς ἐργασία ἀπαιτεῖται καὶ αὐτῇ ἰδίῳ χρόνῳ. Ἀλλὰ καὶ δυνατὴ ἂν ὑποτεθῆ ἡ ἐκτέλεσις τῆς διατάξεως ταύτης, εἶνε αὕτη καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀντιπαιδαγωγικῇ, καθ' ὅσον ἡ ἀπομνημονεύσεως τοσοῦτων ποιημάτων, χρόνον πολλὸν ἀπαιτοῦσα, ἧ ἢ ἀριεργ

τούτων ἀπὸ τῶν ἄλλων μαθημάτων. ἢ σφόδρα καὶ καθ' ὑπερβολὴν θὰ ἰπιβαρῶν τοὺς μαθητὰς, ἐκάτερον δὲ τούτων διδασκτικῶς καὶ ὑγιεινῶς ἄπονον. Καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲ τῶν ἀπομνημονευτέων ποιημάτων εἶνε οὐγ' ἥττον παραδόξος. Τὰ πλείστα αὐτῶν εἶνε ὄλιγος ἀνέριθμος εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ πολὺ κατώτερα τῆς διανοητικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως, προσήκοντα τὸ πολὺ μόνον εἰς μαθητὰς τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἢ καὶ τοῦ νηπιαγωγείου· ἄλλα δ' οὕτως ἀνάξιον λόγου ἔχουσι τὸ περιεχόμενον, ὥστε δὲν ἀξίζει οὐδ' ἐν νηπιαγωγείῳ νὰ διαπαντᾶται χρόνος εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν αὐτῶν.

Ἐλλείπειν οὐ μόνον παιδαγωγικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλαχίστης λογιστικῆς δεξιότητος τῶν συντακτῶν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματος μὴνοῦσι τρανῶς καὶ τὰ διατακτόμενα περὶ τῶν συνθέσεων καὶ τῶν κληθέντων γραπτῶν ἐν παντὶ μαθήματι γυμνασμάτων. Οὕτως ἀθροαὶ καὶ οὐδενὶ ζῆν νῶ συνερορήθησαν αἱ γραφαὶ τῶν μαθητῶν ἐργασίαι, ὥστε οὔτε εἰς τοὺς μαθητὰς, καὶ σφόδρα καταπονομένους, ἐπαρκεῖ ὁ χρόνος πρὸς σύνταξιν καὶ καταγρηθὴν τῶν ἐργασιῶν ἐκείνων, οὔτε εἰς τοὺς διδάσκοντας πρὸς τὴν ἀκριβοῦς οἰκοὶ διόρθωσιν τῶν πλημμελημάτων καὶ τὴν ἐνώπιον τῆς τάξεως ἐπιμελῆ ἐξέλεξιν αὐτῶν. Καὶ ὅμως ἄνευ τῶν δύο τούτων πᾶσα γραπτὴ ἐργασία οὐ μόνον δὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ μεγίστην ζημίαν προσενεῖ, ἅτε δίδουσα ἀφορμὴν πρὸς στερεὰν ἐντύπωσιν ἐσφαλμένων. Ἴνα συμπληρώσωμεν τὴν ἐκ τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν, ἀλογίστως διατακτομένων, προκύπτουσαν ζημίαν, ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὸν χρόνον, ὃν αὐτὰ ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τῆς λοιπῆς διδασκαλίας καὶ διὰ τὸ καθ' ὑπερβολὴν συγχῶν αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην ἐπαναλήψεων, γιγνομένων πρὸ τινῶν ἐξ αὐτῶν, δηλαδὴ πρὸ τῶν γραπτῶν ἐν ἐκάστῳ μαθήματι γυμνασμάτων. Σημειώσω δ' ὅτι αἱ ad hoc γινόμενα δι' ἐξέτασιν ἐπαναλήψεις πολλῶν ἅμα μερῶν μαθημάτων τινος οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι διδασκτικὴν σπουδαιότητα διότι κατὰ ταύτας οἱ μαθητὰὶ ἐπιτροχάδην καὶ ἐξ ἐπιπολῆς ἀπομνημονεύουσι πληθῆν τινα γνώσεων, αἵτινες καὶ ἀπόλλυνται

εἴτα συνήθως μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐξετάσεως μεθ' ἧς ταχὺν τως ἀπομνημονεύθησαν, ἢ τὸ πολὺ ἀποτελοῦσι κερῶναιον νικῶν γνώσεων.

Ἄλλ' ἱκανὰ περὶ τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν, ἐν αἷς μόνον τὰ χρονορειθῆ παιδαγωγικὰ πλημμελήματα ἐπιγείρησα νὰ ἐλέγξω, ἵνα νῦν μεταβῶ εἰς ἄλλα πλημμελήματα τοῦ προγράμματος τοῦ 1896. Ἐν τῷ μαθήματι τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν εἰς στενὸν κομμῆ περιήγαγε τοῦτο τὸν κυριώτατον κλάδον τῆς ὄλης διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν, τὴν ἑρμηνείαν τῶν συγγραμμάτων. Ἐκ τῶν δωδεκῶ ὥρῶν τῆς ὄλης τῶν ἑλληνικῶν διδασκαλίας ἐν τῷ γυμνασίῳ ὄρεται τὸ ἐν ἰσχυρὸν πρῶτοκμα μόνον ἀνὰ τέσσαρας ἐν ἐκαστῇ τάξει καθ' ἑβδομάδα ὥρας, ἢ καὶ τρεῖς ἐν ταῖς δυσὶ κατωτέραις διὰ τὴν ἑρμηνείαν, ὥστε 8, ἢ 9 ὥραι διαπαντᾶται ὑπὲρ μερῶν τῆς ὄλης ἑλληνικῆς διδασκαλίας ὑπερτιτικῶν τοῦ κυρίου ταύτης τμήματος. Διαπαντᾶται δ' ἀσκόπως ὄλιγος καὶ παρὰ τὰς κρατούσας τὴν σήμερον διδασκτικῆς δοξασίας ὁ πλείων τοῦ χρόνου τούτου εἰς τὴν ἐπιτροχάδην καλουμένην ἀνάγνωσιν ἑλλήνων συγγραμμάτων καὶ εἰς τὴν γραμματολογίαν. Ἡ πρώτη κοινὸς παρὰ πάντων καταδικάζεται νῦν ὡς οὐγ' μόνον ἀλυσιτελεῖς, ἀλλὰ καὶ ὡς βλαβερὰ, ἅτε ἔβουσα τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα. Τοῦτο δὲ τοσούτῳ μᾶλλον παρ' ὅμιν γίνεται, ὅσο οἱ συγγραφεῖς οἱ ἐπιτροχάδην ἀναγνωσκόμενοι εἶνε εἰς τοὺς μαθητὰς ἀγνωστοὶ κατὰ τὸ πλείστον καὶ τὸ πρῶτον προβάλλοντα αὐτοῖς εἰς ἀνάγνωσιν. Ἐπίσης τὴν σήμερον καταδικάζεται τὸ μάθημα τῆς ιστορίας τῆς ρητολογίας, διδασκόμενον ὡς χωριστὸν τῆς ἑρμηνείας μᾶθημα ἐν ἰδίαις ὥραις καὶ μάλιστα δύο καθ' ἑβδομάδα, αἵτινες ἀφαιροῦνται ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματι. Εἶνε δ' οἱ λόγοι τοῦ πράγματος οἱ ἐξῆς: Ἡ ιστορία τῆς ρητολογίας ἢ περιορίζεται εἰς τὸ βιογραφικὸν μέρος, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδὲν ἕτερον ἔχει ἐπακολουθήματι τὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς μνήμης τῶν μαθητῶν μὴ πληθῆν ὀνομάτων, χρονολογίαν, τίτλων βιβλίων καὶ ἄλλων τοιοῦτων, ἅτινα οὐδεμίαν ἔχουσι τὴν μορφωτικὴν ἀξίαν, ἢ ἐκπεπνευται: καὶ εἰς τὸ αἰσθητικὸν μέρος, ὅποτε παρέχει εἰς τοὺς μα-

θητάς ετοιμούς κρίσεις περί έργων. Άτίνα αυτοί οι μαθηταί δὲν ἀνέγνωσαν· καὶ διὰ τοῦτο αἱ κρίσεις αὐταί ἢ μένουσιν ἀκατανόητοι, ἢ οὐχὶ τελείως κατανοοῦνται. Ὅτι ἀμφοτέρω ταῦτα εἶνε παιδαγωγικῶς ἀσύστατα, τοῦτο πρόδηλον· διὸ σήμερον ὄρθρὸν κρίνεται, ἵνα, ὅ,τι τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας εἶνε ἀναρχικόν, τοῦτο διδάσκηται ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, ἢ καὶ ἐν τῷ μαθηματι τῆς κυρίας ἱστορίας, ἥτις, ἂν μελλῆ ὄρθρην νὰ παράσχη ἰδεῶν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητος καθόλου, δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ περιλαμβάνη καὶ τὰ κυριώτατα σημεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας.

Τὰ μέχρι τοῦδε μνημονευθέντα παιδαγωγικὰ πλημμελήματα τοῦ προγράμματος τοῦ 1896, ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ἀρκουσίαν, ἵνα δείξωσιν ὅτι ὅλος ἀσύμφορον εἰς τὸν νοῦν καὶ τὸ ἦθος τῆς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις σπουδαζούσης νεολαίας ἦτο νὰ ἐξακολουθῆ αὕτη διδασκομένη κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο· διὸ ἐγὼν ἀκόμη νὰ προῶ εἰς μεταρρυθμίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ σήμερον ὑποβαλλομένου τῆ ὑψηλῆ κυρώσει τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος σχεδίου προγράμματος. Ἐν τούτῳ, ὡς εἶκος, πρώτιστα πάντων αἰροῦνται πάντα τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα παιδαγωγικὰ πλημμελήματα τοῦ προγράμματος τοῦ 1896, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ μὴ ἀπεριηρηθέντα τοιαῦτα. Ἀντικαθίστανται δ' αὐτὰ διὰ νέων διατάξεων, αἰτίνας ὑπαγορευόμεναι ὑπὸ τῆς νῦν διδακτικῆς θεωρίας καὶ τῆς ἀλλαγῆς τῆς Εὐρώπης διδακτικῆς πράξεως, ἐρ' ὅσον αὕτη δύναται νὰ μεθερμώσῃ πρὸς τὰ καλ' ἡμᾶς. Πλὴν τούτων καὶ ἄλλαι διὰ τοῦ παρόντος προγράμματος εἰσάγονται μεταρρυθμίσεις, ἐν οἷς τὸ τελευταῖον πρόγραμμα ἔμεινε στάσιμον· εἶμαι δὲ τῆς γνώμης ὅτι καὶ αὐταί, ἅτε στηριζόμεναι ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς, θὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν τελειότεραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ὅλης μέσης ἡμῶν ἐκπαίδευσως.

Ἐν πρώτοις πρὸ τῆς ἀναρχικῆς τῆς ἐν ἐκάστῃ τάξει ἐξ ἐκείνου μαθήματος διδασκίας ὕλης προτάττεται ἀκριβῆς καὶ σαφῆς καθορισμὸς τοῦ σκοποῦ, τοῦ ἐπιδιωκομένου διὰ τῆς

διδασκαλίας αὐτοῦ. Διότι, ἂν τις ἐν τινι αὐτοῦ ἐργασίῳ δὲν ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν σαφῶς ὀρισμένον σκοπὸν, πρὸς ὃν νὰ τείνῃ καὶ καλ' ἐν τὴν ἐργασίαν του νὰ συβμῆξῃ, δὲν εἶνε δυνατόν οὕτως ἀνυσίμως νὰ ἐργασθῆ καὶ ἀχράθῃ τι νὰ παραγάγῃ· μόνον σαφῆς τοῦ σκοποῦ γνώσις ἐξασφαλίζει ἐπιτυχῆ ἐργασίαν.

Ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν ἠνῆρα τὰς ὥρας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις· διότι κατ' αὐτὰς μάλιστα περιστατα ἀνάγκη ταύτης, καλ' ἐν χρόνῳ ἐν τῷ πνεύματι τῶν μαθητῶν τῶν τάξεων τούτων ἀργεῖται ἐπιραιομένη ἡ αἰψίς καὶ ἡ ἀμυροσύνη. Ἐκαινοτόμησα δὲ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Κατηγήσεως, ἣν ἐπαναγκῆς ἐνόμησα νὰ μεταθέσω ἐκ τῆς γ' τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὴν γ' τοῦ γυμνασίου τάξιν· τοῦτο δὲ, διότι· οἱ μὲν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου ἀποροῦντωντες μαθηταί δύνανται ἀνευ πολλῆς ζημίας τῆς θρησκευτικῆς τῶν μορφώσεως ν' ἀρχάνται εἰς ὅσα τῆς Κατηγήσεως ἐιδιόχρησαν ἦδη ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, ἢ δὲ διεξοδικωτέρω καὶ βαθυτέρω τοῦ μαθήματος διδασκαλίᾳ ἐρικτῆ ἀποβαίνει μόνον ἐν ἀνωτέρῃ τινὶ τάξει καὶ διὰ τὴν καθόλου μείζονα πνευματικὴν τῶν μαθητῶν ἀνάπτυξιν καὶ διὰ τὴν ἦδη προηγηθεῖσαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἄλλης διδασκίας ὕλης ἐκ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων προέβην οὕτως, ὥστε ἡ νεολαία ἡμῶν, ἐνθα ἀνάγκη, οὐχὶ e manu secunda, ὡς λέγεται, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης πηγῆς τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως, τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ διδάσκηται τὰ κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ οὕτω βαθύτερον καὶ ἰσχυρότερον νὰ ἐνωτίζηται τὸν θεῖον αὐτοῦ ῥημάτων καὶ τῆς ἐν τούτοις αἰωνίας καὶ ἀδιασίστου ἀληθείας. Διότι ἀναμφήριστον εἶνε ὅτι σαφῆ καὶ βαθεῖαν γνώσιν καὶ κατανόησιν προτέρων χρόνων καθόλου δύναται τις νὰ κατορθώσῃ, καλ' ὅσον τὰς ἱστορικὰς αὐτοῦ γνώσεις διαχωρίζῃ καὶ ζωογονεῖ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πηγῶν· ὡσαύτως δὲ ἀναμφήριστον εἶνε ὅτι αἱ πηγαὶ ἐν πρωτοτύπῳ ἀναγνωσκόμεναι πολλὴν βαθυτέραν καὶ ζωροτέραν αἰσθησὴν ἐμποιοῦσιν εἰς τὰς ψυχὰς ἢ ἐν μεταρράσειν.

Τῶν ἀληθειῶν τούτων χρῆσιν ἐπισημαίην καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐλλήνων καὶ λατίνων πεζῶν συγγραφέων· διὸ καὶ προτίμησα ἑκείνους ἐξ αὐτῶν, οἵτινες περιγράφουσιν ἱστορικά γεγονότα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἦτοι τοὺς ἱστορικούς, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἑκείνους, οἵτινες εἶνε κατὰ-λόλου ἀντιπρόσωποι τῶν ἐκείνων χρόνων, ὅτε ἡ ἀνάγκη εἶναι ἔργων αὐτῶν παρέχει ἡμῖν βαθεῖαν κατανόησιν τῶν χρόνων, ὧν ἀντιπρόσωποι, ὡς ἔφην εἶπών, οἱ συγγραφεῖς ἑκείνοι δύνανται ὁρθῶς νὰ θεωρηθῶσιν. Ἔνωσιται δὲ ὅτι τοὺς συγγραφεῖς, περὶ ὧν ὁ λόγος, προτίμησα, καθ' ὅσον καὶ ἄλλοι παιδαγωγικοὶ λόγοι δὲν ἀντεμάχοντο εἰς τὴν προτίμησιν τούτων, ἢ μᾶλλον τοιοῦτοι συνηγόρουσι ὑπὲρ αὐτῆς, καθ' ὅσον ἄλλα δὴ οἱ συγγραφεῖς διὰ τῆς ὕλης ἢ τοῦ εἶδους τῶν ἔργων αὐτῶν ἠδύνατο νὰ παράσχῃσι συμβολὴν τινα εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν ἀναγιγνωσκόντων αὐτοὺς μαθητῶν.

Ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων ὁρμημένος ὤρισα διὰ τὴν α' τάξιν τοῦ γυμνασίου τὰ Ἑλληνικὰ τοῦ Ξενοφάντος καὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτείας, ἀπέδωκα δὲ τῷ Ἡροδότῳ τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν προγράμματι ἑλληνικῶν γυμνασίων. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος περιγράφει λαμπρότατα τὰς λαμπρότατας σελίδας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, καὶ ὅμως ἡ ἐρμηνεῖα αὐτοῦ ἐν παρέργῳ καὶ ἐπιτροχᾶδῳ ἐγένετο κατὰ πάντα τὰ μέγιστα τοῦδε προγράμματος, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον τοῦ 1896 καὶ ἐπέσχεθη τῇ τοῦ Πλουτάρχου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πεζῶν λατίνων συγγραφέα ὤρισα ἐν τῇ γ' τοῦ γυμνασίου τάξει μόνον τὸν Λίβιον, περιορίσας τὴν ἐρμηνεύειαν λόγων τοῦ Κικέρωνος, καθῶσον διὰ τούτων ἐπὶ πολὺ δὲν πρόχεται ἡ ἱστορικὴ γνώσις καὶ μόρφωσις τῶν μαθητῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἠθικὴ ὑπὸ τεχνικῆν δ' ἐπιφὴν πολὺ ὑπολείπονται τῶν τοῦ Δημοσθένους, διὸ καὶ μόνος οὗτος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἐν ἑλληνικῷ γυμνασίῳ ὡς τύπος ῥήτορος. Καὶ τῶν ἐλλήνων δὲ ῥητόρων τὴν ἐρμηνεύειαν περιορίσα, ἀπαλείψας ὅλους τὸν Ἰσοκράτη καὶ πάντα ἄλλον ῥήτορα, διδασκόμενον τῶς, ἀφῆκα δὲ μόνον τὸν Δημοσθένη καὶ Λυσίαν· καὶ δὴ ἑκείνους μὲν, διότι βάσις τῶν

δημηγοριῶν αὐτοῦ ὑπόκειται ἱστορικὰ γεγονότα μεγάλα καὶ διότι ἐν οὐδενί ἄλλῳ δυνατόν νὰ γνωρίσωμεν τόσον ἀκριβῶς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον ἐν αὐτῷ τούτῳ, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ δεινότητα. Τὸν Λυσίαν δ' ἐτήρησα τὸ μὲν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ δικανικοῦ γένους, τὸ δὲ καὶ ὡς προπαίδειον πρὸς τὴν ἀνάγκησιν τοῦ Δημοσθένους.

Τὴν ἐρμηνεύειαν τοῦ θεοτάτου τῶν ποιητῶν, τοῦ Ὀμήρου, ἐπέξετα, ἐρ' ὅσον τὰ νῦν ὄρια τῶν γυμνασίων τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐπιτρέπουσι· διὸ ὤρισα μὲν, ἵνα ἀρχαίται ἢ τοῦτου διδασκαλίαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς β' τάξεως τοῦ γυμνασίου, παρέσχον δ' αὐτῷ καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει ἀνὰ τρεῖς καθ' ἑβδομάδα ὥρας.

Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἦδη ἀπὸ τῆς β' τάξεως τοῦ γυμνασίου κατήργησα τὸ μέχρι τοῦδε ἔθος τοῦ νὰ ὑπόκειται τῇ ἐρμηνεύει ὡς βάσις χρηστομαθεῖα, περιέχουσα τεμάχια πολλῶν πεζολόγων καὶ ποιητῶν, καὶ ὤρισα δι' ἐκάστην τάξιν δύο ἢ τρεῖς τὸ πολὺ γάλλους συγγραφεῖς. Προτίμησα δὲ τοῦτο καὶ κατήργησα ἑκείνους τὸ ἔθος, διότι διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ μαθητὴς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἀποπέμψας ὅλους μεταίεται ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην διάφορον σφαιρᾶν νοημάτων, ὅπερ, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδείχθη, παιδαγωγικῶς σόλοικον, διότι διασπαθᾷ τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν καὶ ἄγει εἰς ἐπιπολαιότητα. Ἐπειτα δὲ διὰ τῆς ἐρμηνείας χρόνον ἐνασχολήσεως τῶν μαθητῶν περὶ ἑνα συγγραφέα, ὁρθῶς μάλιστα ὑποτιθεμένης τῆς διδασκαλίας, δὲν εἶνε δυνατόν ἢ νὰ διεγερθῇ διὰ τῆς πρὸς τοῦτον ἐξοικειώσεως τῶν μαθητῶν τὸ διαφέρον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γκαρομένων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ τάξις πρὸς περαιτέρω ἐνασχόλησιν περὶ αὐτῶν εἰς τοῦτο δὲ καὶ διὰ αἰσθάνεται τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐπαρκούσαν ὁ μαθητὴς, ἅτε ἐνασχουθεὶς διὰ τὴν ἐρμηνείαν χρόνον περὶ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, καὶ διὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου, ἐνασχόλησιν.

Ἐν τοῖς μαθηματικῶς ἦδη ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τάξεως ὤρισα νὰ διδασκῆται ἡ γεωμετρία, ἀλλ' οὐχὶ ὡς πρότερον, ὅτε οὐδὲν ἄλλο αὐτῆτος ἢ ἐπιτομὴ τῆς ἐν τῷ

γυμνασίω γεωμετρίας, ἀλλ' ὄλως πρακτικῶς, ὥστε οἱ μαθηταὶ ἐξ ἰδίας ἐποπτείας καὶ κατασκευῆς νὰ μαθῶσιν ἢ νὰ διακρίνωσιν τὰ διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα καὶ σώματα ἀπ' ἀλλήλων, νὰ δύνανται δὲ νὰ ἐξευρίσκωσι τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὸν ὄγκον αὐτῶν. Τοιαύτη τῆς γεωμετρίας διδασκαλία ἔσται κατ' ἄλλοθεν μὲν τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀσκησις, κατ' ἄλλοθεν δὲ ὡσαύτως προπαρασκευὴ πρὸς τὴν ἐπισημονικωτέραν τοῦ μαθητῆτος διδασκαλίαν ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἅτε συμβαλλομένη καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ διέγειρον τοῦ διακρίνοντος τῶν μαθητῶν. Ἐν τοῖς καλ' ἑκάστα δὲ καὶ ἄλλας τινὰς ἐπεχειρήματα μεταρρυθμίσεις, ὧν ἰδίᾳ ἐξείρη τὴν ἀπαίτησιν, ἵνα πολλαχῶς οἱ μαθηταὶ ἀσκῶνται εἰς πᾶν διδασκόμενον καὶ μικρὸν τμήμα τῆς ἀριθμητικῆς, ἀλγεβρας καὶ γεωμετρίας, ὁπότε καὶ μόνον αἱ ἐκ τῶν μαθημάτων τούτων γνώσεις δὲν ἀποτελοῦσι κεράλιον νεκρὸν, ἀλλ' ἐφαρμόσιμον ἐν πάσῃ ἐνδεχομένῃ περιστάσει.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὤρσια. ἵνα ἦδη ἀπὸ τῆς α' τάξεως τοῦ ἑλλην. σχολείου διδάσκηται ἡ ἑλληνικὴ ἔθνογραφικῶς, καθύπεσον βιογραφικῶς ἢ αὐτὴ ἐιδιόχρητῆ ἦδη ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέροις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διὰ ταύτης δ' οἱ μαθηταὶ ἱκανῶς ἦδη παρεσκευάσθησαν εἰς τὴν ἔθνογραφικὴν ἱστορίαν. Ἐπειτα δὲ ἢ καὶ ἐν τῷ ἑλλην. σχολείῳ βιογραφικῶς διεξαγομένη διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ ἔχη τὸ ἐπακολουθήμα ἢ τὸν κόρον νὰ κινή καὶ τὴν ἀκρίαν τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ μᾶθημα, ἅτε ἐν δυσὶν ἀλλεπαλλήλοις κύκλοις τῆς αὐτῆς ὕλης προσαγομένης αὐτοῖς καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ συνεβάλλετο καὶ ἡ ἐν τῇ τρίτῃ τάξει ἐπανάληψις καὶ πάλιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἰ καὶ νῦν πλέον ἔθνογραφικῶς. Τὸ κακὸν τοῦτο διὰ τῆς νέας διατάξεως τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας αἰρεται, ἅμα δὲ δυνατὸν ἰγνέτω μοι νὰ προσέθω καὶ τὰ σπουδαίωτα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας γεγονότα, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ ἐξέρονται τοῦ ἑλλην. σχολείου τὴν ἑλληνικὴν μόνον ἱστορίαν διδάχθῆναι. Ὅπως δ' οὐχ ἥττον σπουδαίον κωπορθώθῃ διὰ τῆς νῦν διαρρυθμίσεως τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας, εἴπερ οἱ τὸν διδασκόμενον παρέχειται χρόνος νὰ ἐμβαθύνῃ

εἰς τὸ ἀεὶ διδασκόμενον τμήμα ταύτης καὶ οὐχὶ ἐν σπουδῇ νὰ φέρηται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο, ὅπερ πρότερον συνέβαινε, διότι πολλὴ μὲν ἡ ὕλη συνεφεροῦτο εἰς ἐκάστην τάξιν, ὀλίγος δὲ ἦτο ὁ χρόνος. Οὗτος καὶ νῦν μένει ὁ αὐτός, ἀλλ' ἐκάστη τάξις κατανέμεται πολὺ σμικρότερον τμήμα τῆς ὅλης διδασκτέας ἱστορικῆς ὕλης.

Ἐτέρα ἐν τῇ κατανομῇ τῆς ἱστορικῆς ὕλης τῶν γυμνασίων οὐσιώδης καινοτομία εἶνε ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετατίθεται ἀπὸ τῆς α' εἰς τὴν γ' τάξιν. Οἱ λόγοι οἵτινες ἐπεσάν με περὶ τοῦ ἀνωσίου τῆς νέας ταύτης διατάξεως εἴνε οἷδι: Οἱ μαθηταὶ τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἱστορίας ἐιδιόχρησαν πρὸ τῆς εἰς τὸ γυμνάσιον εἰσόδου δις, καὶ ἦδη ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ ἀρκετὰ εὐρέως, δι' ὃ ἐν τῇ τρίτῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ διδασκαλίᾳ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἱστορίας εἶδε πάντως νὰ ἐπιαρτῆ ἡ ἱστορία τῶν πολιτευμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καθόλου, ἵνα οὕτω τελείαν καὶ οὐχὶ μονομερῆ κτῶνται οἱ μαθηταὶ ἰδέαν τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ἄλλ' ἡ βαθεῖα κατανόησις τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπαιτεῖ ἐπαρκῆ ἱστορικὴν μύρωσιν καὶ διανοητικὴν καθόλου ἀνάπτυξιν μεῖζω ἐκείνης, ἣν ἔχουσι οἱ τῆς α' τάξεως μαθηταὶ. Εἶτα δὲ καὶ ἡ προηγήθεσα ἀνάγκησις ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ καθόλου συγγραφεῶν δὲν δύναται ἢ νὰ ἔχη λαμπρῶς προπαυδεύσει τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τελείαν ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν κατανόησιν τοῦ τμήματος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος.

Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἠύψιστα τάς ὄρας κατὰ δύο, ὀρίσας, ἵνα αὐτὴ ἀρχῆται ἦδη ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως καὶ οὕτω τὸ πρόγραμμα αὐτῆς εἴνε πληρες. Σήμερον ὑπὸ πάντων παιδαγωγικῶς ὀρθῶν κρίνεται πρόγραμμα τι πάσης γενικῆς σχολῆς, ὅταν ἐν πάσῃ τῆς διδασκαλίας βαθμίδι ἐκπροσωποῦνται ἀμρότεροι οἱ μεγάλοι κλάδοι τῶν διδασκτέων μαθημάτων, ὅ τε ἱστορικὸς καὶ ὁ φυσιογνωστικὸς.

Τοιοῦτον ἐν κεραλαίῳ τὸ πρόγραμμα, δι' οὗ ἐπεχειρήσα,

στηριζόμενος ἐπὶ τῆς διδακτικῆς θεωρίας καὶ πράξεως, οὐ μόνον νὰ ἄρῃ τὰ ἐν τοῖς προτέροις κακῶς ἔχοντα, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω νὰ χωρήσῃ, ἐφ' ὅσον τὰ νῦν ὄρια τῶν γυμνασίων ἐπέτρεπον τοῦτο.

Ἐπάναγκες ἐνόμισα νὰ συνοδεύσω τὸ προκείμενον πρόγραμμα δι' ὁδηγίων περὶ τῆς διδασκαλίας ἑκάστου τῶν μαθημάτων, ἄς μέλλω ὅσον οὕτω ν' ἀπευθίνω πρὸς τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τῆς μέσης ἐκπαίδευσως. Τὰς τοιαύτας ὁδηγίας καὶ ἀλλοχοῦ ὑπολαμβάνουσι ἀναγκαίως, παρ' ἧμῖν δ' ὅμως εἶνε αὐταὶ ἀπαραίτητοι, ἀφοῦ τὸ μάθημα τῆς παιδαγωγικῆς καθόλου, ὅσον ἀνάγκη, δὲν διδάσκεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ· καὶ ἄλλως δὲ οἱ ἀπόφοιτοι τούτου διορίζονται ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ βραδύτερον ἐν τοῖς γυμνασίοις φέροντες μόνον ἐρόδιον τὴν θεωρητικὴν αὐτῶν παιδεύειν καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἐννοιάν τινα τῆς διδακτικῆς.

Ἐχων δι' ἐλπίδος ὅτι ἡ Υ. Μεγαλειότης ἐκτιμῶσα τοὺς λόγους, τοὺς ὑπαγορεύσαντας τὴν σύνταξιν τοῦ προκείμενου προγράμματος, θὰ εὐδοκήσῃ νὰ περιβάλῃ τοῦτο διὰ τοῦ Ἱψηλοῦ Αὐτῆς κύρους

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσως Ὑπουργός
ΛΟΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχόντες ὅπ' ὕψει τὰ ἄρθρα 1, 2, 7—16, 64, 69—81 τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 περὶ κανονισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων καὶ τὸ Διάταγμα περὶ τοῦ προγράμματος τῶν ἐν αὐτοῖς διδασκτέων μαθημάτων τῆς 23 Ἰουνίου 1884 καὶ τὰ περὶ τροποποιήσεως αὐτοῦ Διατάγματα τῆς 11 Αὐγούστου 1885, τῆς 31 Αὐγούστου 1885, τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1886 καὶ τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1886, προτάσει τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσως Ὑπουργοῦ διατάττομεν ἄρα·

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ τοῖς γυμνασίοις διδασκτέων μαθημάτων κανονίζεται ἀπὸ τῆς γειμερινῆς ἐξαμηνίας τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1897—1898 ὡς ἐξῆς·

Α΄. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Σκοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας.

Νὰ ἐξεγείρωσι καὶ διαπλάσωσι τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τῆς νεολαίας, νὰ ἐνισχύσωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς τὴν εἰς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ νὰ καταστήσωσιν εἰς αὐτὴν ἀπαραίτητον τὴν ἀνάγκην τοῦ αἰεὶ πράττειν κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, προσέτι δὲ νὰ ἐμπνεύσωσι ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐκδηλουμένην καὶ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς εἰς τὸν βίον ταύτης.

α΄) Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Τάξις Α΄, ὥραι 2. Ἐπὶ Ἱστορίᾳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μεθ' ἑκάστου ἱστορήματος ταύτης σύντομος ἐξήγησις καὶ ἀπομνημονεύσεις ῥητοῦ ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἢ Καινῆς Διαθήκης,

περιλαμβάνοντος τὸ ἐν τῷ ἱστορίῳ περιεχόμενον ὀρθοπεδικόν, ἢ ἠθικὸν διδάγμα. Σύντομος ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν τῆς Ὀκτωήρου.

Τάξις Β', ὥραι 2. Ἐρᾶ Ἱστορίας τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μεθ' ἑκάστου ταύτης ἱστορίας σύντομος ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις ρητοῦ ἐν τῆς Παλαιᾶς, ἢ Καινῆς Διαθήκης, περιλαμβάνοντος τὸ ἐν τῷ ἱστορίῳ περιεχόμενον ὀρθοπεδικόν, ἢ ἠθικὸν διδάγμα. Σύντομος ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ Α' τάξει διδασθέντων ἀπολυτικῶν καὶ ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν τῶν Δεσποτικῶν ἱερῶν.

Τάξις Γ', ὥραι 2. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἐξαιρουμένων τῶν μερῶν αὐτῆς ἐκείνων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν διαφορῶν, τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν. Σύντομος ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει διδασθέντων ἀπολυτικῶν καὶ ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν τῶν Θεσημτορικῶν ἱερῶν καὶ τῶν κυριωτάτων ἱερῶν ἁγίων. Ἀνάγνωσις κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐξ ἐνὸς τῶν συνοπτικῶν Εὐαγγελίων μεθ' ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων πρὸς ἐπανάληψιν καὶ ὀριμωτέραν κατανόησιν τῆς Ἐρᾶς Ἱστορίας τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ πρὸς ἐξοικειώσιν τῆς νεολογίας πρὸς τὴν πρώτην καὶ σπουδαιωτάτην πηγὴν τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας.

6) Γυμνάσιον.

Τάξις Α', ὥραι 2. Ἑρμηνεία εἰς τὰς παραβολὰς καὶ εἰς ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν Εὐαγγελίων, ἅπαρ τῆς ἐβδομάδος· ἑρμηνεία τῶν περικοπῶν τῶν Εὐαγγελίων, τῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ἔτους ἀναγιγνωσκόμενων, ἅπαρ τῆς ἐβδομάδος.

Τάξις Β', ὥραι 2. Ἑρμηνεία εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίαν καὶ εἰς ἄλλας ἠθικὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἰς διαφόρους ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν Πράξεων καὶ Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων, ἅπαρ τῆς ἐβδομάδος. Ἑρμηνεία τῶν περικοπῶν τῶν Ἀποστόλων τῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ἔτους ἀναγιγνωσκόμενων, ἅπαρ τῆς ἐβδομάδος.

Τάξις Γ', ὥραι 2. Ὀρθόδοξος Κατήγησις ἐν ἐκτάσει. Σύν-

τομος ἀνάπτυξις τῶν τῆς λατρείας ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν σχετικῶν μερῶν τῆς Κατήγησις.

Τάξις Δ', ὥραι 2. Χριστιανικὴ Ἠθικὴ καὶ ἑρμηνεία τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.

Β'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

1. ΑΡΧΑΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

1) α) Ἐξ ἰδίας τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως ἰκανὴ καὶ βαθειὰ ὑπ' αὐτῶν γνώσις τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις συνήθως ἐρμηνευόμενων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων καὶ δι' αὐτῶν τὸ πολιτισμὸν καὶ τοῦ βίου καθέλου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· β) Γλωσσικὴ καὶ λογικὴ παιδείσις.

2) Τσαυτὴ ὑπὸ τῶν μαθητῶν γνώσις τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ λόγου, ὥστε νὰ δύνανται οὗτοι κατὰ τὸ τέλος τῶν γυμνασιακῶν αὐτῶν σπουδῶν χωρὶα μὲν τῶν ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέροις τάξεσι ἐρμηνευόμενων Ἑλλήνων συγγραμμάτων, ἀπηλλαγμένα πραγματικῶν μάλιστα δυσχερεῶν, ἀνευ βοηθημάτων καὶ παρασκευῆς νὰ παραρράξωσι, κείμενόν τι δὲ ἐν τῇ νέῃ ἡμῶν γλώσσῃ γεγραμμένον, ἄλλ' ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν νοημάτων τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων κινούμενον νὰ μεταφέρωσι εἰς τὸ ἀττικὸν ἴδιωμα ἀνευ σφαλμάτων περὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν.

α') Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν.

1) Βεβαία καὶ ἀσφαλὴς γνώσις τοῦ τυπικοῦ καὶ τῶν κυριωτάτων καὶ στοιχειωδεστάτων τῆς συντάξεως τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου·

2) Ἀνάγνωσις εὐκόλων ἀττικῶν πεζῶν συγγραμμάτων.

Τάξις Α', ὥραι 9. Τῆς γραμματικῆς τὸ ὁμαλὸν τυπικὸν τῆς ἀττικῆς διαλέκτου μέχρι τῶν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν χρόνων τῶν ὑπερλήκτων ῥημάτων, μὴ συμπεριλαμβανόμενων, μετὰ τῶν ἀπολύτως ἀναρχαίων μόνον κανόνων. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἐκάστοτε διδασκόμενου μέρους τῆς γραμ-

ματικής πρώτον δι' ἀσκήσεων περί τήν κλίσην, γινόμενων, ἐρ' ὅσον δυνατόν, ἐπὶ τῶν ἀπομνημονευομένων λέξεων, εἴτα δ' ἴδιχ διὰ προφορικῆς παραφράσεως ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος παραφράσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα ἐκ βιβλίου ἀσκήσεων κατ' ἀλλήλου.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ οἱ μαθηταὶ ὅλως ἐμπειρικῶς μαθητεύουσι ὑποκειμένου, κατηγορήματι, ἀντικείμενον, κυρίας καὶ δευτερευούσας προτάσεις, ἐπὶ δὲ τὴν ὀργανικὴν δοτικὴν, τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀπαρμεφράτου διὰ τοῦ νὰ καὶ ὅτι καὶ τὴν ἀπτικὴν σύνταξιν.

Κατ' οἶκον δις τῆς ἐβδομάδος γραφῆ τύπων, εἰς οὓς ἦδον οἱ μαθηταὶ προφορικῶς ἐν τῷ σχολείῳ ἐπαρκῶς ἠσκήθησαν. Ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος γραφῆ ἐν τετραδίῳ τύπων ἐν τῷ σχολείῳ ἐκ τοῦ προχείρου, ἀπὸ δὲ τοῦ β' ἐξαμήνου ἐναλλάξ τῆ ἐργασίᾳ ταύτῃ καὶ γραπτῇ ἐν τετραδίῳ ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου παράφρασις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα.

Κατὰ πέντε τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας ἀπομνημονεύσεις τῆς σημασίας καὶ ὀρθογραφίας 6 ἐν ἑκάστῳ μαθηματι λέξεων ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἀσκήσεων, ἢ τῷ ἐρμηνευομένῳ συγγραφεὶ, ἀγνώστων δὲ ὅλως κατὰ τὴν σημασίαν τοῖς μαθηταῖς, ἢ ἔχουσῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ διάφορον ἢ ἐν τῇ νέῃ σημασίᾳ, τῇ δ' ἑκτῇ τῆς ἐβδομάδος ἡμέρᾳ ἐπανάληψις τῶν κατὰ τὰς ἄλλας ἀπομνημονευθεῖσάν λέξεων. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 6, κατὰ τὸ β' 5, ἢ καὶ 4.)

Ἐρμηνεῖα τὸ πρώτον μῖθον Αἰσώπου, εἴτα μερῶν τὴν μυθικὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πραγματευομένων καὶ διηγημάτων ἐκ χρηστομαθειᾶς, ὠρισμένης διὰ τὴν Α' τάξιν. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 3, κατὰ δὲ τὸ β' 4, ἢ καὶ 5.)

Τάξις Β', ὥραι 9. Γραμματικῆς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ, εἴτα τὸ ἀνώμαλον τυπικὸν καὶ τὰ κυριώτατα μόνον καὶ γενικώτατα τῶν περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως κεφαλαίων.

Ἀσκήσις εἰς ἑκαστον τῶν διδασκομένων μερῶν τοῦ τυπικοῦ ἀκριβῶς, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει· ὡσαύτως δ' ὡς ἐν τῇ

Α' τάξει, γραπταὶ κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίαι· ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν εἰς μὴ ἐνημέτων καὶ τὴν πολλὴν εἰς ταῦτα ἀσκήσιν ἀντὶ τῆς κατ' οἶκον γραφῆς τύπων γράφουσιν οἱ μαθηταὶ δις τῆς ἐβδομάδος κατ' οἶκον παράφρασιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα, ἱκανῶς προπαρασκευασθεῖσαν ἐν τῷ σχολείῳ. Καὶ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ δ' ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος γινόμενη ἐκ τοῦ προχείρου ἐργασία συνίσταται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ χρόνου μόνον εἰς παράφρασιν εἰς τὸ ἀρχαῖον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς γραφὴν τύπων.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ οἱ μαθηταὶ ὅλως ἐμπειρικῶς μαθητεύουσιν, ἐρ' ὅσον ἡ ἐρμηνεῖα ἀπαιτεῖ, τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἀναλύσεως τῶν μετοχῶν, τὴν γενικὴν ἀπόλυτον, τὴν δοτικὴν τοῦ αἰτίου καὶ τῆς ἀναφορᾶς, τὴν αἰτιατικὴν τῆς ἀναφορᾶς, τὴν εὐκτικὴν μετὰ τοῦ ἂν καὶ τὴν ὀριστικὴν παραγομένην χρόνων μετὰ τοῦ ἂν.

Ἀπομνημονεύσεις λέξεων ἢ φράσεων καὶ ἐπανάληψις αὐτῶν, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει, ἀλλ' 8 ἐν ἑκάστῳ μαθηματι. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 5, κατὰ τὸ β' ὥραι 4.)

Ἐρμηνεῖα κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῶν τεσσάρων πρώτων βιβλίων τῆς Σενοφάντους Κύρου Ἀναβάσεως. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 4, κατὰ τὸ β' ὥραι 5.)

Τάξις Γ', ὥραι 9. Ἐπανάληψις τῶν εἰς μὴ καὶ τῶν ἀνωμάτων ρημάτων, ἴδιχ διὰ παραφράσεων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα· εἴτα δὲ διδασκαλία τῶν στοιχειωδιστάτων τῆς συντάξεως τῆς ἀπτικῆς διαλέκτου κατὰ τρόπον πρακτικὸν καὶ ἄνευ τινὸς θεωρίας. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἑκάστοτε διδασκομένου μέρους τοῦ συντακτικοῦ διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος παραφράσεως ἐκ τοῦ νέου εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα ἐκ καταλλήλου βιβλίου ἀσκήσεων· δις τῆς ἐβδομάδος γραπτῆς κατ' οἶκον παράφρασις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα, ἱκανῶς ἐν τῷ σχολείῳ προπαρασκευασθεῖσα· ἄπαξ τῆς ἐβδομάδος γραπτῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα παράφρασις ἐν τῷ σχολείῳ ἐκ τοῦ προχείρου. (Ὅραι 4.)

Ἐρμηνεῖα κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ Α' βιβλίου τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Σενοφάντους κατὰ τὸ ἐν ἔτος, ἐκ δὲ τοῦ Β' κατὰ τὸ ἕτερον, εἴτα δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἑτέρου τούτων ἐρμηνεῖα

κατ' ἑλογὴν μερῶν ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ αὐτοῦ. Ἀπομνημονεύσις ἑκάστη τῶν πέντε ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος 10 λέξεων, ἢ ῥῥάσεων ἐν τοῖς ἑρμηνευομένοις συγγραφεῖς καὶ ἐπιπλάγις αὐτῶν, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τάξεσι. (ᾠρ. 5.)

6) Γυμνάσιον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν.

1) Ἀσφαλὸς καὶ βεβαία κηΐσις τῆς συντάξεως τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ποῖα δέ τις γνῶσις τῶν ἄλλων διαλέκτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἐμρανίζονται ἐν τοῖς ἑρμηνευομένοις συγγραφεῖσι, καὶ ἐπαρκῆς κατανόησις τοῦ κἀλλους τοῦ ἑλλῆνος λόγου.

2) Ἑρμηνεία καὶ κατανόησις τῶν σπουδαιωτάτων ἔργων τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων.

Τάξις Α', ὥραι 12. Ἑρμηνεία κατ' ἑλογὴν μερῶν ἐκ τῶν βιβλίων III-VII τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφάντος, ἢ τοῦ ἱστορικοῦ μέρους (κερ. I-XLI) τῆς Ἀριστοτελεῦς Ἀθηναίων πολιτείας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Φεβρουαρίου ἑρμηνεία κατ' ἑλογὴν μερῶν ἐκ τῶν τὰ ἑλληνικὰ πραγματευομένων βιβλίων (V-IX) τοῦ Ἡροδότου, ἀπὸ δὲ τοῦ 6' ἐξαιμῆνον καὶ δύο μικρῶν λόγων τοῦ Λυσίου. (Κατὰ τὸ α' ἐξαιμῆνον ὥρ. 7, κατὰ δὲ τὸ β' ὥραι 8, ὡν τέσσαρες ὑπὲρ τοῦ Ἡροδότου καὶ τέσσαρες ὑπὲρ τοῦ Λυσίου.)

Ἀπομνημονεύσις λέξεων, ἢ ῥῥάσεων, ὡς ἐν τῇ Ι' τάξει τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ 1) τὰ περὶ ὑποκειμένου, κατηγορουμένου καὶ συμφωνίας αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, 2) τὰ περὶ παραθέσεως καὶ ἐπιθετικῶν καὶ κατηγορηματικῶν προσδιορισμῶν, 3) τὰ περὶ πτώσεων, 4) τὰ περὶ ἀπαρμερῶν, 5) τὰ περὶ μετοχῆς καὶ 6) τὰ περὶ διαθέσεων τῶν ρημάτων.

Ἐφαρμογὴ τοῦ ἐκάστοτε διδασκόμενου μέρους διὰ προφορικῶν καὶ γραπτῶν παραφράσεων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτὴ κατ' οἶκον παράφρασις εἰς τὸ ἀρχαῖον ὡσαύτως δ' ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτὴ παράφρασις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα ἐν τῷ σχολείῳ ἐκ τοῦ προχέ-

ρου, ἀνὰ πᾶσαν δ' ἑκτην ἑβδομάδα ἀντὶ τῆς μνημονοθεΐσης ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίας γραπτῆ ἐν αὐτῷ ἐκ τοῦ προχέουρου παράφρασις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ κἀθ' ἡμᾶς ἰδιῶμα. (ᾠραι 5 καὶ κατὰ τὸ 6' ἐξαιμῆνον 4.)

Τάξις Β', ὥραι 12. Ἑρμηνεία κατ' ἑλογὴν μερῶν ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφάντος, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου κατ' ἑλογὴν ἱστορικῶν μερῶν τοῦ Θεουκιδίδου καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἀπριλίου ἐνός, ἢ δύο τῶν Ὀλυμπιακῶν τοῦ Δημοσθένους.

Δις τῆς ἑβδομάδος ἀπομνημονεύσις λέξεων καὶ ῥῥάσεων 10 ἐν ἑκατέρῃ τῶν δύο ἡμερῶν. (Κατὰ τὸ α' ἐξαιμῆνον ὥραι 5, κατὰ δὲ τὸ 6' καὶ 6.)

Ἑρμηνεία τῆς Ὀμήρου Ὀδυσσεΐδος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους. Ἀπομνημονεύσις 10 ἐν ἑκάστῳ μαθήματι ὁμηρικῶν λέξεων, συγκρίσις ἀπαντωσῶν. (ᾠραι 3.)

Συντακτικοῦ 1) τὰ περὶ ἄρθρου, 2) τὰ περὶ χρόνων, 3) τὰ περὶ ἐγαλίσεων, 4) τὰ περὶ ἀντωνυμιῶν, 5) τὰ περὶ προθέσεων καὶ 6) τὰ περὶ σχηματικῶν. Ἐφαρμογὴ εἰς ἑκάστον μέρος τοῦ συντακτικοῦ καὶ γραπτὰ ἐργασία, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Α' τάξει (ὥραι 4, ἢ καὶ 3 κατὰ τὸ 6' ἐξαιμῆνον).

Τάξις Γ', ὥραι 12. Ἑρμηνεία τινός, ἢ τινῶν τῶνδε τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, τῶν Φιλιππικῶν, τοῦ περὶ εἰρήνης, τοῦ περὶ τοῦ στεφάνου, εἴτα δημογοριῶν τοῦ Θεουκιδίδου, περιλαμβανομένων ἐν τοῖς ἱστορικοῖς, τοῖς διδραχθεῖσιν ἐν τῇ Β' τάξει κατὰ δὲ τὸ 6' ἐξαιμῆνον ἑρμηνεία τῆς ἀπολογίας Σωκράτους, ἢ τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος καὶ, χρόνον ὑπάρχοντος, τοῦ Λάχτηος, ἢ Εὐθύφρονος, ἢ Χαρμίδου τοῦ αὐτοῦ. (ᾠραι 6.)

Ἑρμηνεία Ὀμήρου Ἰλιάδος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ἀπομνημονεύσις λέξεων ὁμηρικῶν, ὡς καὶ ἐν τῇ Β' τάξει περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀντὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ Ὀμήρου ἑρμηνεία λυρικῶν τινῶν ποιητῶν. (ᾠραι 4.)

Προφορικαὶ παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα πρὸς ἐπιπλάγιον δυσκλίτων μάλιστα μερῶν τοῦ συντακτικοῦ. Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον γραπτὴ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα παράφρασις ἐν τῷ σχολείῳ, ἀνὰ πᾶσαν δὲ ἑκτην ἑβδομάδα ἀντὶ τῆς ἐν

τῷ σχολείῳ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα παραφράσεως γραπτῆ ἐν τῷ σχολείῳ ὡσαύτως παραφράσις ἐν τῷ ἀρχαίῳ εἰς τὸ νέον ἰδίωμα. Ἄνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ὡσαύτως γραπτῆ κατ' οἶκον παραφράσις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα. (Ἔραι 2.)

Τάξις Δ', ὥραι 11. Ἑρμηνεία ἐνὸς τῶνδε τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, Γοργίου, Πρωταγόρου, ἢ Φαίδωνος, εἴτα δράματος τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἑτέρου τοῦ Εὐριπίδου, ἢ δύο τοῦ Σοφοκλέους, ἐν τέλει δὲ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς τάξεως ἐπιτροπῶν, ἑρμηνεία τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Περικλέους. (Ἔραι 6.)

Ἑρμηνεία Ὀμήρου Ἰλιάδος (Ἔραι 3).

Προφορικῶς εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα μεταφράσεως, γραπτῆ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίαι ἀκριβοῦς ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει. (Ἔραι 2.)

II. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς τοῦτων διδασκαλίας.

Διεξήγησις εἰς τὴν ἑθνήν γραπτῆν καὶ προφορικῆν χρῆσιν τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης καὶ ἀνέγνωσις τινῶν νεωτέρων περὶ λόγων καὶ ποιητῶν.

α') Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τάξις Α', ὥραι 3. Ἀνέγνωσις πεζῶν τεμαχίων, ἢ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου χρησιμομαθείας. Προφορικῶς ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀναδιήγησις διηγήματος, ὁ πρότερον ὁ διδάσκαλος αὐτοῖς εἶπεν.

Ὁρθογραφικαὶ ἀσκήσεις,

1) Κατ' οἶκον δις τῆς ἐβδομάδος ἀντιγραφή τριῶν ἢ τεσσάρων στίχων νεοελληνικοῦ κειμένου, διδαχθέντος ἤδη ἐν τῇ τάξει.

2) Ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος καθ' ὑπαγόρευσιν ἐν τῷ σχολείῳ γραφῆ τεμαχίου νεοελληνικοῦ, διδαχθέντος ἤδη καὶ τῇ προτερείᾳ τοῦλάχιστον τῆς γραφῆς γνωσθέντος τοῖς μαθηταῖς, ἐκ οἴκου διεξέλθουσιν αὐτὸ ὑπὸ ὀρθογραφικῆν ἐποψίν.

3) Ἄνὰ πᾶσαν δευτέραν ἐβδομάδα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ

θ' ἐξαμήνου, ἀντὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐργασίας, καθ' ὑπαγόρευσιν γραφῆ τεμαχίου διδιδυμμένου, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῶν προτέρων γνωστοῦ τοῖς μαθηταῖς, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ καταγραφῆ μύθου, ἢ διηγήματος, λεγθέντος πρότερον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, πολλάκις δ' ἐπαναληφθέντος ὑπὸ πολλῶν μαθητῶν.

Τάξις Β', ὥραι 3. Ἀνέγνωσις πεζῶν τεμαχίων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου χρησιμομαθείας.

Ἄνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ὀρθογραφικὸν γυμνασμά ἐναλλάξ τοῦ 2, ἢ 3 εἰδούς.

Συνθέσις ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον οἴκῳ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ. Μῦθοι, ἢ διηγήματα, κατ' ἀρχὰς ἐπαναλαμβάνόμενα ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ὀλιγώτερον ἢ ἐν τῇ Α' τάξει, εἴτα ἀπαξ μόνον ἐπαναλαμβάνόμενα, ἐν τέλει δ' οὐδαμῶς. Περιγραφαὶ πραγμάτων, καθ' ἡμέραν ὑποπιπτόντων εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν μαθητῶν, π. χ. τῆς αἰθούσης τῆς διδασκαλίας, τοῦ σχολικοῦ κτηρίου, τῶν διαφόρων διδακτικῶν ὀργάνων καὶ σκευῶν καὶ ἄλλων τοιούτων. Ἐπιστολαὶ μικρὰ οἰκογενειακά.

Τάξις Γ', ὥραι 2. Ἀνέγνωσις πεζῶν τεμαχίων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου χρησιμομαθείας. Συνθέσις ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον οἴκῳ, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ. Περιγραφαὶ γεγονότων τοῦ βίου, ἢ φαντασθέντων τῆς οὐσίας, ὑποπιπτόντων εἰς τὴν ἀμνησιν ἀντίληψιν τῶν παιδίων, εἴτα δὲ καὶ εἰκότων, ἐν αἷς παρίστανται γεγονότα τοῦ βίου, οὐχὶ ἀγνωστα τοῖς μαθηταῖς, οὐδὲ μακρὰν κείμενα τοῦ κύκλου τῶν παιδικῶν νοημάτων. Ἐπιστολαὶ διαφόρων εἰδῶν μικραῖ.

β') Γυμνάσιον.

Ἐν τούτῳ ἡ διδασκαλία τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης συνίσταται ἰδίᾳ εἰς τὴν γραφὴν συνθέσεων, αἵτινες ἐν ἑκατέρῃ τῶν δύο κατωτέρων τάξεσιν γίνονται ἀπαξ κατὰ δεκαπενθήμερον, ἐν δὲ ταῖς ὄψιν ἀνωτέραις καὶ ἀπαξ τοῦ μηνός, ὅταν αὐταὶ ἐκτενέστεραι οὖσαι, ἀπαιτοῦσι πολλὸν χρόνον πρὸς σύνταξιν καὶ καταγραφὴν. Ὁ χρόνος ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τὸν ἐνώπιον πάσης τῆς τάξεως ἐλεγχτὸν ἡμᾶρτημένον ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς αὐτῶν συνθέσει καὶ τῆς καταγραφῆν αὐτῶν, ὡσαύτως ἐν τῷ σχολείῳ αὐτῆ γίνεται, λαμβάνεται ἐκ τῶν ἐν

ἐκάστη τάξει ὀρίζομένων ὥρων διὰ τὴν ἐρμηνεύσαν ἀπτικῶν συγγραφῶν.

Τάξις Α'. Περιγραφή μνημείων, ἀρχαίων καὶ νέων. ἔτι δ' εἰκόνων, ὡς ἐν τῇ Γ' τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου τάξει. Περιληψίς ἐρμηνευθέντων μερῶν συγγραφῶν, ἐν τῇ τάξει ἀναγιγνωσκομένων. Διηγήματα μείζων τὴν ἑκτασιν, ὡν τὸ περιεχόμενον κατὰ τὰ κύρια μόνον σημεῖα διδεται τοῖς μαθηταῖς, ἢ δ' ἀνάπτυξις ἀρίνεται αὐτοῖς τοῖς ἰδιοῖς. Ἐπιστολαὶ ποικίλου περιεχομένου. Μικραὶ διατριβαί, ὡν τὴν ὕλην νὰ παρέχωσιν οἱ ἐρμηνευόμενοι Ἕλληνες, ἢ λατινοὶ συγγραφεῖς, π.χ. περὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνων κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, περὶ τῶν ὅπλων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων τοιούτων.

Τάξις Β'. Περιγραφή φυσικῶν φαινομένων. Περιληψίς ἐρμηνευθέντων μερῶν, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει. Ἀνάπτυξις μερῶν τῶν διδασκομένων συγγραφῶν. Μικραὶ διατριβαί, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει, π.χ. αἱ τοῦ Σωκράτους ἀποδείξεις περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς θεότητος κατὰ τὸ Ι, 4 τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφάντος, ἢ τοῦ Σωκράτους γνώμη περὶ τῆς εὐδαιμονίας, ἢ τοῦ ὕψιστου ἀγαθοῦ κατὰ τὸ Ι, 1 τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφάντος.

Τάξις Γ'. Ἀνάλυσις ῥητορικῶν λόγων καὶ διαλόγων. Χαρακτηρισμὸς προσώπων. Ἀνάπτυξις μερῶν ἐρμηνευθέντων συγγραφῶν. Περιγραφή γεγονότων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Διατριβαί, ὡς ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει.

Τάξις Δ'. Ἀνάλυσις δραμάτων καὶ διαλόγων. Χαρακτηρισμοὶ προσώπων. Μικραὶ διατριβαί, ὡς ἐν τῇ Β' καὶ Γ' τάξει.

Πρὸς τούτοις ἀπὸ τῆς Γ' τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου τάξεως ἐν ἐκάστῳ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἐξαιρουμένων τῶν ξένων γλωσσῶν, γράσσονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν τῷ σχολεῖῳ δύο, ἢ τρεῖς μικραὶ συνθέσεις κατ' ἔτος ἐν ἐκάστῃ τάξει. Ἐχουσι δ' αὐταὶ σκοπὸν νὰ προαγάγωσι τὴν τῶν μαθητῶν εὐγέρειαν περὶ τὴν γραπτὴν χρῆσιν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης.

Γ'. ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

1) Ἐξ ἰδίας τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως ἱκανῆ, ἰσ' ὅσον ἐπιτρέπει ὁ τῷ μαθηματι προσμετρούμενος χρόνος, γνώσις τῶν σπουδαιωτάτων κλασικῶν συγγραφῶν τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. 2) τοσαῦτα γνώσις τῆς λατινικῆς γλώσσης, ὥστε οἱ μαθηταὶ, ἀπολυόμενοι, νὰ δύνανται χωρὶς τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ ἀναγιγνωσκομένων λατινῶν πεζῶν συγγραφῶν, μὴ περιέχοντα σπανίας λέξεις καὶ ἄλλως δ' ἱκανῶς εὐκόλα, νὰ μεταφράζωσιν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἀνευ βοηθημάτων.

Τάξις Γ' ἐλληνικοῦ σχολείου, ὥραι 3. Ἐκ τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ αἱ κλίσεις τῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθῶτων μετὰ τῶν ὁμαλῶν βαθμῶν παραθέσεως καὶ αἱ τέσσαρες συζυγίαι, ἐξαιρεῖται τῶν ἀποθετικῶν καὶ τῶν εἰς ἰο ρημάτων τῆς γ' συζυγίας.

Ἀσκήσις εἰς τὸ ἐλάχιστον διδασκόμενον μέρος τοῦ τυπικοῦ πρώτων διὰ τῶν καλουμένων ἀσκήσεων περὶ τὴν κλίσιν, ἰδίᾳ δ' εἶτα διὰ τῆς προφορικῆς μεταφράσεως ἐκ τοῦ λατινικοῦ ἀπὸ τοῦ ἀναγνωσματορίου καὶ διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος μεταφράσεως εἰς τὸ λατινικὸν ἐκ καταλλήλου βιβλίου ἀσκήσεων. Ἐπαξ τῆς ἑβδομάδος κατ' οἶκον γραφὴ τύπων ἢ καὶ προτάσεων, προφορικῶς πρότερον μεταφρασθεισῶν εἰς τὸ λατινικὸν ἐν τῷ σχολεῖῳ. Ἀπομνημονεύσις ἐν ἐκάστῳ μαθηματι τῆς σημασίας 8 λέξεων, ἢ φράσεων ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῷ ἀναγνωσματορίῳ, ἐπανάλυσις δ' αὐτῶν ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον.

Τάξις Α' γυμνασίου, ὥραι 4. Ἐπανάλυσις τῶν ἐν τῇ γ' τάξει τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου διδασκέντων μερῶν τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ μετὰ προσθήκης τῶν ἐκεῖ παραλειφθέντων μερῶν αὐτοῦ. Ἀσκήσις εἰς ἐκάστον τούτων προφορικῆς καὶ γραπτῆς, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Γ' τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου τάξει ἀπὸ τοῦ ἀναγνωσματορίου καὶ τοῦ βιβλίου τῶν ἀσκήσεων, ἔτι δ' ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραφὴ τύπων ἐν τετραδίῳ ἐν τῷ σχολεῖῳ. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ αἱ σπουδαιόταται καὶ συνηθέσταται περὶ τὰς κλίσεις καὶ συζυγίας

ἀνωμαλίας· καὶ ἐκ τοῦ Συντακτικοῦ τὸ περὶ ἀφαιρετικῆς, ἀσκήσεις δ' εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων τῆς γραμματικῆς διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς μεταφράσεως εἰς τὸ λατινικόν. Ἄπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτὴ κατ' οἶκον μετάφρασις εἰς τὸ λατινικόν, ἀπὸ πᾶν δὲ δεκαπενθήμερον ἡμερωμακία ἐκ τοῦ προχείρου ὁμοίᾳ ἐργασίᾳ ἐν τῷ σχολείῳ.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλικῆς τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ, ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ ἀναγνωστικαρίου παραλλήλου ταύτης χωροῦσι ἀναγνώσεως, ἐρμηνεία ἐκ τοῦ Lhomond Urbis Romae viri illustres. Κατὰ τὸ τελευταῖον τρίμηνον ἐναρκεῖ τῆς ἐρμηνείας κατ' ἐκλογὴν μερῶν τοῦ Καίσαρος de bello Gallico. Ἀπομνημονεύσει 8 ἐν ἑκάστῳ μαθηματικῆς λέξεων καὶ ὁράσεων ἐκ τῶν ἀπάντων ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ προτιμωμένων τῶν ἀνωμαλῶν ῥημάτων καὶ τῶν ὁράσεων τῶν περιχρῶστων τοιαῦτα.

Τάξις Β', ὥραι 4. Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ τὸ περὶ τῶν λοιπῶν πτώσεων, τὸ περὶ χρόνων καὶ τὸ περὶ ἐργασιῶν, ἐξαιρουμένων καὶ ἀπομνημονευμένων μόνον ἐκείνων τῶν μερῶν, ἐν οἷς ἡ λατινικὴ διαφέρει τῆς ἑλληνικῆς. Ἀσκήσεις εἰς τὰ διάφορα ταῦτα διὰ προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος μεταφράσεων εἰς τὸ λατινικόν. Ἄπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτὴ κατ' οἶκον μετάφρασις εἰς τὸ λατινικόν, ἀπὸ πᾶν δὲ δεκαπενθήμερον ὁμοίᾳ ἡμερωμακίᾳ ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασία ἐκ τοῦ προχείρου.

Συνέχεια ἐρμηνείας κατ' ἐκλογὴν μερῶν τοῦ Καίσαρος de bello Gallico. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Ἀπριλίου ἐρμηνεία ἑνός, ἢ καὶ πλείονων τῶν δε τῶν λόγων τοῦ Κικέρωνος, pro Archia, in Catilinam I, ἢ II, pro Ligario, pro Marcello, de imperio Cn. Pompei. Ἀπομνημονεύσει λέξεις καὶ ὁράσεων, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τάξει.

Τάξις Γ', ὥραι 4. Τὰ λοιπὰ τοῦ συντακτικοῦ διδασκόμενα, ὡς καὶ ἐν τῇ Β' τάξει, ἀσκήσεις δ' εἰς αὐτὰ ὡσαύτως, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει. Ἀνὰ πᾶσαν τρίτην ἑβδομάδα γραπτὴ ἐν τῷ σχολείῳ ἐκ τοῦ προχείρου μετάφρασις εἰς τὸ λατινικόν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς τοῦ Συντακτικοῦ διδασκαλίας ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ἐναλλάξ γραπτὴ κατ' οἶκον, ἢ ἐν τῷ σχο-

λείῳ μετάφρασις εἰς τὸ λατινικόν. Δύο ἐν ἑκατέρῳ ἑξαμήνῳ γραπταὶ ἐκ τοῦ προχείρου μεταφράσεις ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν.

Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῆς τρίτης δεκάδος, ἢ ἐκ τῶν βιβλίων 31—45 τοῦ Λιβίου, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἑξαμήνον ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῶν Ὁβιδίου μεταμορφώσεων.

Τάξις Δ', ὥραι 4. Ἐρμηνεία Κικέρωνος de officiis, βιβλ. I, ἢ III, Tuscul. Disputat. βιβλ. I, ἢ V. Μετὰ τὸ τέλος ἑνὸς τῶν βιβλίων τούτων ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῆς Ἀνεκίδος τοῦ Βιργιλίου καὶ κατὰ τὸ β' ἑξαμήνον ἐρμηνεία ὡδῶν Ὁρατίου κατ' ἐκλογὴν.

Ἄνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον γραπτὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν ἐναλλάξ κατ' οἶκον, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ τρεῖς ἐν ἑκατέρῳ ἑξαμήνῳ γραπταὶ ἐκ τοῦ προχείρου μεταφράσεις ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν.

Δ'. ΓΑΛΛΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας:

- 1) Δεῖ ἴδιας τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως ἰκανὴ πως γνώσις σπουδαίων ἔργων τῆς κλασσικῆς περιόδου καὶ νεωτέρων.
- 2) Ποιά τις εὐχέρεια περὶ τῆν γραπτὴν καὶ προφορικὴν χρῆσιν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης καὶ
- 3) Ὑσάυτη ταύτης γνώσις, ὥστε νὰ δύνανται οἱ ἀπολυόμενοι μαθηταὶ εὐκόλῃ χωρὶα γάλλων συγγραφέων, μὴ περιέχοντα ἀσυνήθεις λέξεις, νὰ ἐνοώσων ἄνευ τινὸς ἐπικουρικῆς, ἢ τοῦλάχιστον μικρᾶς τοιαύτης.

α') Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τάξις Β', ὥρ. 3. Ἀσκήσεις προφορᾶς καὶ ἀναγνώσεως ἐπὶ λέξεων, ἢ ὁράσεων. Ἐκ τῆς Γραμματικῆς ἢ ὀριστικῆς τῆς Α' καὶ Β' ὁμαλῆς συζυγίας καὶ τῶν βοηθητικῶν ῥημάτων ἀνοῖθ' καὶ ἔθρε, ἢ κλίσις τῶν ὁμαλῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων. Ἀπόλυτα ἀριθμητικά. Ἀσκήσεις εἰς ἕκαστον τῶν διδασκόμενων μερῶν τῆς γραμματικῆς διὰ προφορικῆς καὶ γρα-

πτης ἐπὶ τοῦ πίνακος μεταφράσεως εἰς τὴν Γαλλικὴν προτάσεων, λαμβανόμενων ἐκ βιβλίου καταλλήλου. Ἐπαξ τῆς ἑβδομάδος οἱ μαθηταὶ κατ' οἶκον γράφουσι πρὸς ἀσκήσεις εἰς τὴν ὀρθογραφίαν ὀλίγας προτάσεις, γραπτῶς ἤδη μεταφρασθεῖσας ἐν τῷ σχολείῳ.

Ἐρμηνεία φράσεων καὶ διηγημάτων. Ἀπομνημονεύσεις τῆς σημασίας καὶ ὀρθογραφίας 8 ἐν ἐκάστῳ μαθηματικῷ λέξων, ἀπαντησῶν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, ἢ συνήθων τῇ καθ' ἡμέραν ὀμιλίᾳ. Ἐπανάληψις τούτων ἀνά πᾶν δεκαπενθήμερον.

Τάξις Γ', ὥρ. 3. Συμπλήρωσις τοῦ ὀμαλοῦ τυπικοῦ μετὰ τῶν συνήθων καὶ γενικῶν ἐξαιρέσεων. Τὰ συνθήστατα τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων. Ἀσκήσις εἰς ἕκαστον τῶν διδασκόμενων μερῶν τῆς Γραμματικῆς, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

Μετάρρασις διηγημάτων καὶ μικρῶν ποιημάτων. Ἀπομνημονεύσεις λέξεων, ἢ φράσεων, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει. Ἐπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐναλλάξ γραφῇ κατ' οἶκον προτάσεων, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει, καὶ γραφῇ καθ' ὑπαγόρευσιν ἐν τῷ σχολείῳ γαλλικοῦ κειμένου, ἑρμηνευθέντος ἤδη, τῇ προτεραιᾷ δὲ τοῦλάχιστον γνωσθέντος τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ὑπὸ ὀρθογραφικῆν ἔποψιν διεξέλθωσιν αὐτὸ οἶκον.

β') Γεννάσιον.

Τάξις Α', ὥρ. 3. Ἐπανάληψις τοῦ ὀμαλοῦ τυπικοῦ, συμπλήρωσις τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων. Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ τὰ κυριώτατα περὶ τῆς θέσεως τῶν λέξεων καὶ τῆς χρήσεως τῶν βοηθητικῶν ῥημάτων avoir καὶ être. Ἀσκήσις εἰς ἐκαστὸν τῶν διδασκόμενων μερῶν τῆς Γραμματικῆς, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Ἄνα πᾶν δεκαπενθήμερον γραφῇ καθ' ὑπαγόρευσιν τεμαχίου, ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ἀπὸ δὲ τοῦ β' ἐξαμήνου τεμαχίου ἑρμηνευθέντος, οὐχὶ δ' ὅμως ἐκ τῶν προτέρων γνωσθέντων τοῖς μαθηταῖς. Ἄνα πᾶν δεκαπενθήμερον γραφῇ κατ' οἶκον προτάσεων, προφορικῶς μόνον μεταφρασθεῖσῶν ἐν τῷ σχολείῳ.

Ἐρμηνεία τεμαχίων ἐκ τῆς χρηστομαθείας τῆς ὠρισμένης διὰ τὴν Α' τάξιν κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ 1884.

Ἀσκήσις εἰς τὸ ὀμιλεῖν γαλλιστὶ (ἑρώτησις καὶ ἀπόκρισις) ἐπὶ τοῦ ἑρμηνευθέντος τεμαχίου, ἢ ἐπὶ συμβάντων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἐν ἐκάστῳ ὥρᾳ διδασκαλίας.

Τάξις Β', ὥρ. 3. Ἐπανάληψις τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων καὶ ἀσκήσις εἰς αὐτὰ διὰ προφορικῶν καὶ γραπτῶν μεταφράσεων εἰς τὴν Γαλλικὴν.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ τὰ κύρια περὶ χρόνων, περὶ ὀριστικῆς καὶ ὑποτακτικῆς ἐφαρμογῆς εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων τοῦ συντακτικοῦ διὰ προφορικῶν καὶ γραπτῶν μεταφράσεων εἰς τὴν Γαλλικὴν. Ἄνα 15 ἡμέρας γραπτῇ ἐν τῷ σχολείῳ ἐκ τοῦ προχείρου μεταφράσις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ καὶ τἀνάπαλιν ἐναλλάξ. Ἄνα πᾶν δεκαπενθήμερον ὡσαύτως γραπτῇ κατ' οἶκον μεταφράσις εἰς τὸ Γαλλικόν.

Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ Voltaire, «Histoire de Charles XII» ἢ τοῦ Ségur, «Histoire de Napoléon et de la grande armée». Κατὰ τὸ β' ἐξάμηνον ἑρμηνεία ἐκ τοῦ Prosper Merimée, «Colomba» ἢ διηγημάτων τοῦ Daudet.

Ἀσκήσις εἰς τὸ ὀμιλεῖν γαλλιστὶ καὶ ἀπομνημονεύσεις λέξεων καὶ φράσεων, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Τάξις Γ', ὥρ. 3. Ἐκ τοῦ Συντακτικοῦ ἐπανάληψις τῶν περὶ ὑποτακτικῆς, εἴτα τὰ κύρια περὶ ἄρθρου, ἐπιθέτου, ἐπιρρηματος, πτώσεων καὶ προθέσεων καὶ ἐν τελείᾳ τὰ κύρια περὶ ἀπαρεμμένου καὶ μετοχῆς. Ἀσκήσις εἰς ἕκαστον τούτων τῶν μερῶν τοῦ συντακτικοῦ, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει, γραπτὰ ἔργασια, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ Michaud I καὶ III croisade ἢ Thiers Expédition en Egypte. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου ἑρμηνεία ἐνὸς τῶνδε τῶν δραμάτων, Ἰλου, ἢ καὶ παραλειπομένων σκηνῶν τινῶν, Cid ἢ Horace τοῦ Κορνιλλίου, Athalie ἢ Britannicus τοῦ Ρακίνα. Κατ' ἴδιαν οἱ μαθηταὶ ἀναγιγνωσκουσι διηγήματα τοῦ Coppée ἢ Erekman-Chatrican, ὀριζόμενα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διδασκοντος, ἀνά πᾶν δὲ δεκαπενθήμερον ἐξελέγχεται ὑπὸ τοῦ διδασκοντος ἢ κατ' ἴδιαν αὐτῇ ἀνάγνωσις.

Τάξις Δ', ὥρ. 3. Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ

Montesquieu, Grandeur et décadence des Romains. από τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου ἐρμηνεία μιᾶς τῶνδε τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μολλιέρου, Avare, Bourgeois Gentilhomme, Précieuses Ridicules, ἄλλες, ἢ καὶ περλαίσιμους σκηνῶν τιναῶν.

Προστί ἐν ἑκατέρῃ τῶν δύο ἀνωτέρων τοῦ γυμνασίου τάξιων μετὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος ἢ τῆς κωμωδίας ἀναγνωσκονται λυρικά τινα ποιήματα τοῦ André Chénier, Béranger, Alfred de Vigny, Alfred de Musset καὶ πρὸ πάντων τοῦ Victor Hugo.

Κατ' ἰδίαν ἀνάγνωσις τῶν μαθητῶν, ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει.

Γραπταὶ κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐργασίαι, ὡς ἐν τῇ Β' καὶ Γ' τάξει.

Ἀσκήσεις εἰς τὸ γαλλιστὶ ὀμιλεῖν δυσχερέστεραι.

Ε'. ΙΣΤΟΡΙΑ

Σκοπὸς διδασκαλίας. Γνώσις τῶν σημαντικωτάτων γεγονότων τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς ἱστορίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τῶν κυρίων σημείων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ αἰτιῶδι, ἢ πραγματικῇ αὐτῶν σχέσει, διὰ πάντων δὲ τούτων ἀνάπτυξις τοῦ ἱστορικοῦ νοῦ τῶν μαθητῶν.

α.) Ἑλληνικὸν σχολεῖον

Σκοπὸς τῆς ἐν τούτῳ διδασκαλίας τῆς ἱστορίας. Γνώσις τῶν κυρίων γεγονότων τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῶν σημαντικωτάτων τῆς ἄλλης ἱστορίας.

Τάξις Α', ὥραι 2. Ἑλληνικὴ ἱστορία μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης.

Τάξις Β', ὥραι 2. Ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ Φιλίππου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· εἶτα ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τὰ κεραλιωδέστατα, μετὰ τοῦτο ἡ Βυζαντιακὴ ἱστορία, συγκεντρωμένη περὶ τὰ ὀνόματα Μέγας Κωνσταντῖνος, Ἰουστινιανός, Ἡράκλειος, Φώτιος, Νικηφόρος Φωκῆς, Βασίλειος ὁ Β', ἐν τέλει δὲ οἱ

σταυροφόροι, καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Τὰ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Εἶτα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νέας Εὐρώπης καὶ ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, ἢ θρησκευτικῆ μεταρρυθμίσεως καὶ τινα περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τέλει περὶ τὸν Ἑλληνα ὑπὸ τὴν Τουργικὴν δυναστείαν, καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

6.) Γυμνάσιον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῆς ἱστορίας. Συμπλήρωσις τῆς γνώσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ προσώπων, προσθήκη τῶν κυριωτάτων σημείων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατανόησις τῶν στοιχείων τῆς ἱστορίας καθόλου κατὰ τὴν αἰτιῶδην αὐτῶν σχέσιν.

Τάξις Α', ὥραι 3. Ἱστορία τῶν Ῥωμαίων μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου.

Τάξις Β', ὥραι 3. Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου μέχρι τοῦ ἔτους 1453 μετὰ τῶν κυρίων γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς Δύσεως κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ 146 π. χ., ἐξετάζομεναι ἰδίᾳ τῶν πολιτευμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου.

Τάξις Δ', ὥραι 3. Ἱστορία τῆς Νέας Εὐρώπης μέχρι τοῦ ἔτους 1815 καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

6'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης. Ἡ γνώσις τῆς γῆς, ὡς οὐρανοῦ σώματος καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα, ἰδίᾳ δ' ἡ γνώσις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὡς κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς θεάτρου τῆς ἱστορίας.

α.) Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Τάξις Α', ὥραι 2. Ἐξ ἀμέσης ἐμποτείας τῶν μαθη-

των γνώσις των γεωμετρικών στοιχείων (όρου, λόγου, κοιλάδος, πεδιαδος κλπ.) κατά της ουσιαστικής αυτών ιδιότητας: τὰ ἀναγκαστικά εν τῆς μαθηματικῆς Γεωγραφίας. Γεωγραφία τῆς εἰς τὴν ἀμετανόησιν των μαθητῶν ὑποπιπτούσης ἰδικιτερᾶς περὶ τοῦ καὶ χρονογράφου ταύτης. Γενικὴ συντομογραφία ἐπιστάσεις τῆς γῆς (Ἡμισφαίρια, Ἡπειροί, Ὠκεανοί). Γεωγραφία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Χρονογραφία: ἀπὸ πηλικίας ἐν τῷ σχολείῳ κατὰ τὰ κυριώτατα γεωγραφικά στοιχεία τοῦ ἐκαστοῦ διδασκόμενου τμήματος καὶ τοῦ ἐν τούτων συναποτελουμένου καὶ μείζονος ὅλου.

Τάξις Β'. Ὑποὶ 2. Γεωγραφία των Ἑλληνικῶν χωρῶν, τῆς λοιπῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ των λατινικῶν κρατῶν. Χρονογράφους, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Τάξις Γ'. Ὑποὶ 2. Γεωγραφία τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ των ἄλλων Ἡπειρῶν. Χρονογράφους, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τάξεσι.

Ἐν ταῖς γυμνασιακαῖς τάξεσι πρέπει νὰ γίνονται ἐπιβαλλήσεις τῆς γεωγραφίας ἐν τῇ ἱστορικῇ διδασκαλίᾳ. Ἐνθα αὕτη ἀπαιτῆ ἱκάνειν.

Ἡ μαθηματικὴ γεωγραφία διδασκεία ἐν τῇ Δ' τάξει ἐν συνδέσει πρὸς τὰ μαθηματικά.

Ζ'. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Γνώσις των ἀληθειῶν τῆς στοιχειώδους μαθηματικῆς ἐπιβαλλήσεις κατανοήσεως ἐξειδικυμένη καὶ εὐχέρεια ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν.

α') Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας των μαθηματικῶν. Εὐχέρεια εἰς τὸ λογίζεσθαι δι' ὀρισμένων ἀριθμῶν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τῆς συνθέσεως ἀσκήσεως τοῦ ἀστικῆ βίου. Γνώσις των κυριωτάτων γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ σωμάτων κατὰ τῆς στοιχειώδους αὐτῶν ιδιότητος καὶ τῆν

πρακτικὴν κατασκευὴν, ἐπὶ δὲ τοῦ τρόπου τοῦ πρακτικῶς ὑπολογίζεῖν τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὸν ὄγκον αὐτῶν.

Τάξις Α', Ὑποὶ 4. Ἐκ τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς τὰ περὶ γραμμῆς καὶ ἀπαγγελίας των κλασματικῶν ἀριθμῶν, αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν θεμελιώδεις πράξεις: διακετότης των κλασματικῶν διὰ 2, 3, 6, 5, 10, 4, 12, 9, 25 καὶ 100 κοινὰ κλάσματα καὶ αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν θεμελιώδεις πράξεις. Μετὰ πᾶν διδασκόμενον μικρὸν μέρος τῆς ἀριθμητικῆς εὐθὺς ἀσκῆσις των μαθητῶν εἰς τούτο διὰ τῆς λύσεως πολλῶν προβλημάτων.

Ἐκ τῆς πρακτικῆς γεωμετρίας τὰ περὶ γραμμῶν, γωνιῶν, τριγῶνων, τετραπλευρῶν καὶ πτελιγῶνων ἐν γένει, περὶ τοῦ κύκλου καὶ των διαφόρων ἐν αὐτῷ γραμμῶν καὶ σχημάτων. Περὶ ἐπιπέδων καὶ ἐγγεγραμμένων γωνιῶν καὶ περὶ ἐγγεγραμμένων καὶ περιγεγραμμένων κωνικῶν πολυγῶνων. Γνώσις των οὐσιαστικῶν γνωρισμάτων καὶ των κυριωτάτων εἰδῶν ἐκαστου των γεωμετρικῶν τούτων σχημάτων. Κατασκευὴ γωνιῶν, των διαφόρων εἰδῶν των τριγῶνων καὶ των τετραπλευρῶν. Κατασκευαστικαὶ λύσεις διαφόρων πρακτικῶν προβλημάτων διὰ χάρτου καὶ ἰσογράφησις των σχημάτων διὰ των γεωμετρικῶν ὀργάνων ὑπὸ των μαθητῶν ἐν τῷ σχολείῳ.

Τάξις Β', Ὑποὶ 4. Ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπιβαλλήσεις των κοινῶν κλασματικῶν διὰ τῆς λύσεως προβλημάτων εἰς αὐτὰ ἀναφερομένων. Γραφὴ καὶ ἀπαγγελία δεκαδικῶν ἀριθμῶν, αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν θεμελιώδεις πράξεις. Τὰ περὶ συμμιγῶν ἀριθμῶν καὶ αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν πράξεις. Ἀπλή μεθόδος των τριῶν. Ἀσκῆσις ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τάξει.

Ἐκ τῆς πρακτικῆς γεωμετρίας,
α') Ἐπιβαλλήσεις των ἐν τῇ α' τάξει γινομένων γεωμετρικῶν κατασκευῶν. Μέτρσιςς εὐθειῶν, γωνιῶν, εὐθυγράμμων σχημάτων καὶ τοῦ κύκλου.

β') Τὰ περὶ στερεῶν σωμάτων, παρατομῶν εἰς ἐπιπέδους ἐπιφανείας: ἐξέτασις αὐτῶν κατὰ τὰ κύρια των γνωρίσματα καὶ εἰδη. Πρακτικαὶ διὰ χάρτονίου κατασκευαὶ των ἐξετασθέντων σωμάτων καὶ μέτρσιςς τοῦ ὄγκου αὐτῶν.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπανάληψις τῶν περὶ κοινῶν καὶ δεκαδικῶν κλασμάτων καὶ τῆς ἀπλῆς μεθόδου τῶν τριῶν διὰ προβλημάτων. Ἔπειτα τὰ περὶ τῶν λοιπῶν μεθόδων. Ἀσκήσεις εἰς ἕκαστον τούτων τῶν μερῶν, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τάξεσι.

Ἐκ τῆς πρακτικῆς γεωμετρίας τὰ περὶ στερεῶν σωμάτων, περαιομένων εἰς κυρτὴν ἐπιφάνειαν, ἢ κυρτὴν ἕνα καὶ ἐπίπεδον. Ἐν τῷ περὶ σφαιρας ἐξετάζονται καὶ τὰ ἔγοντα σχέσις πρὸς τὴν γεωγραφίαν, ὅσα, τὰ περὶ ζωνῶν. Διδακτικὰ ἕκαστου αὐτῶν, ὡς τῶν ἐν τῇ Β' τάξει διδασκόμενον στερεῶν σωμάτων.

ΣΗΜ. Ἡ γεωμετρία ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει διδάσκεται ἀπὸ τῶν ἀργῶν Φεβρουαρίου ἐν δυοὶ καὶ ἑβδομάδα ὥραις, ἐν δὲ τῇ Γ' τάξει μετὰ τὸ πέρας τῆς διδασκαλίας τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς ἐν δυοῖν ὡσαύτως καὶ ἑβδομάδα ὥραις, τῆς ὑπολοίπου μὲς δαπανωμένης εἰς ἐπανάληψιν τῆς ἀριθμητικῆς.

6'. Γυμνάσιον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν. Ἐπιστημονικὴ θεμελίωσις τῆς στοιχειώδους μαθηματικῆς καὶ διὰ ποικιλοῦν ἀσκήσεων ἐπαρκῆς ἐξοικείωσις πρὸς τὰς καλούμενας μαθηματικὰς μεθόδους.

Τάξις Α', ὥραι 4. Θεωρητικὴ ἀριθμητικὴ σὺν τῇ θεωρίᾳ τῆς τετραγωνικῆς ρίζης καὶ περὶ ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν μετὰ τοὺς δεκαδικούς. Ἐπίσης μεθ' ἕκαστον διδασκόμενον μέρος ταύτης πολλὴ εἰς αὐτὰ ἀσκήσεις.

Τάξις Β', ὥραι 4. Ἀλγέβρας τὸ μέρης ἐξισώσεων τοῦ πρώτου βαθμοῦ μεθ' ἑνὸς, ἢ πλειόνων ἀγνώστων, συμπεριλαμβανομένων. Πρακτικὴ διδασκαλία λογαριθμῶν μετὰ πολλῶν ἀσκήσεων. Ἀσκήσεις εἰς ἕκαστον διδασκόμενον τμήμα τούτης.

Ἐπιπέδου γεωμετρίας τὸ περὶ γραμμῶν, γωνιῶν, εὐθυγραμμῶν σχημάτων καὶ τοῦ κύκλου.

Ἀσκήσεις ἐπὶ σχετικῶν προβλημάτων, καὶ ἀποδείξεις ἀπλῶν θεωρημάτων.

Γεωμετρικὰ κατασκευαί μετὰ πρακτικῆς ἐκτελέσεως, γινόμεναι κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Ἀλγέβρας περιρρίζων καὶ δυνάμεων, περὶ ἐξισώσεων τοῦ δευτέρου βαθμοῦ, περὶ προόδων καὶ λογαριθμῶν, ἀνατοκισμοῦ καὶ χροολυσίας. Ἀσκήσεις ἐπὶ σχετικῶν προβλημάτων.

Ἐπιπέδου γεωμετρίας μέτρησις εὐθειῶν γραμμῶν, γωνιῶν καὶ εὐθυγράμων σχημάτων, ἐφαρμογαὶ εἰς καταμετρήσεις γηπέδων. Πυθαγόρειον θεώρημα καὶ ἀκολουθία, προβολαί, γεωμετρικὰ ποτὰ ἀνάλογα, κανονικὰ πολύγωνα, μέτρησις τοῦ κύκλου, ὅρια γεωμετρικῶν μεγεθῶν, ἐφαρμογαὶ τῆς Ἀλγέβρας εἰς τὴν γεωμετρίαν. Διάρροοι ἐφαρμογαὶ ἐπὶ σχετικῶν γεωμετρικῶν προβλημάτων.

Τάξις Δ', ὥραι 5. Στερεομετρία, μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐπιπέδου τριγωνομετρία μετ' ἀρθῶνων ἐφαρμογῶν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τοῦ Α' καὶ Β' μέρους τῆς τριγωνομετρίας Κοσμογραφία ἐν τρισὶ καὶ ἑβδομάδα ὥραις, τῶν ἄλλων δύο δαπανωμένων εἰς τὴν συνέλειαν καὶ τὸ τέλος τῆς τριγωνομετρίας, χρόνου δ' ὑπάφροντος, καὶ εἰς ἐπανάληψιν τῶν περὶ λύσεως ἐξισώσεων, ἀνατοκισμοῦ καὶ χροολυσίας καὶ ἐκ τῆς ἐπιπέδου μετρίας τῶν περὶ μετρήσεως γραμμῶν καὶ σχημάτων.

Η'. ΦΥΣΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας.

Ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρόσκτησις τῶν ἀναγκασιωτάτων διὰ πᾶσαν ἐν τῷ νῦν βίῳ θέσιν γνώσεων ἐκ τοῦ κλάδου τούτου τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ ἡ δι' ἀκριβοῦς παρατηρήσεως ἀνάπτυξις τῶν αἰσθήσεων, μάλιστα δὲ τῆς ὁράσεως.

Ι. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῆς. Ἀκριβῆς γνώσις τῶν σπουδαιωτάτων μερῶν τοῦ ὀργανικοῦ βασιλείου καὶ τῶν στοιχείων τῆς Γεωλογίας.

Ἑλληνικοῦ σχολείου τάξις Α', ὥραι 2. Κατὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον περιγραφή σπουδαίων ἀντιπροσώπων τῶν σπονδυλωτῶν, μετὰ ἐξέτασις τῆς δικίτης καὶ ὀφειλῆς, ἢ βλάβης αὐτῶν. Κατὰ τὸ Β' ἐξάμηνον περιγραφή διαφορῶν φυτῶν ἐκ τῶν ρανερογῶμων καὶ διὰ ταύτης, ὡς καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως συγγενῶν καὶ ἄμυ προβληλλομένων τοῖς μαθηταῖς, εἰδῶν, γινώσκει τῶν διαφορῶν ὀργάνων τῶν φυτῶν.

Τάξις Β', ὥραι 2. Περιγραφή ὡς ἐν τῇ Α' τάξει κυριωτάτων ἀντιπροσώπων ἰδίως τῶν ἄλλων συνομοταξίων καὶ τὰ ἀναγκασιότατα ἐκ τῆς σωματολογίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τινῶν ὕμνων παρατηρήσεων. Κατὰ τὸ Β' ἐξάμηνον φυτολογία ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Τάξις γυμνασίου Α', ὥραι 2. Ζωολογία. Εἰσαγωγή. Σύντομος σωματολογία τοῦ ἀνθρώπου. Περιγραφή καὶ ξένων ζῴων σπονδυλωτῶν καὶ διὰ συγκρίσεως ἐξεύσεις τῶν γνωρισμάτων τῶν γενῶν, τῶν τάξεων, τῶν ὁμοταξίων τῆς τῶν σπονδυλωτῶν συνομοταξίας. Περιγραφή ἀντιπροσώπων ἐκ τῶν ἄλλων συνομοταξίων καὶ διὰ συγκρίσεως εὐρείας τῶν γνωρισμάτων ἐκάστης αὐτῶν.

Τάξις Β', ὥραι 2. Στοιχεῖα γεωλογίας, διδασκόμενα τὸ πολὺ μέχρι τῶν μέσων Νοεμβρίου. Φυτολογία. Ὁργανογραφία, ἀνατομία τῶν φυτῶν· περιγραφή ἀντιπροσώπων τῶν τεσσάρων τύπων καὶ ἰδίως τῶν ρανερογῶμων, διὰ συγκρίσεως δ' ἐξεύσεις τῶν γνωρισμάτων ἐκάστου τούτων καὶ τῶν κυριωτάτων ὑποδιακρίσεων τῶν ρανερογῶμων.

II. ΦΥΣΙΚΗ

α'. Ἑλληνικὸν σχολεῖον

Σκοπός.—Διὰ πειραμάτων γινώσκει τῶν ἀπλουστάτων καὶ σπουδαιωτάτων φυσικῶν ρηνομένων.

Τάξις Γ' ὥρ. 2. Τὰ ἀπλουστάτα καὶ σπουδαιωτάτα ραινόμενα ἐκ πάντων τῶν κεραλαίων τῆς φυσικῆς.

β'. Γυμνάσιον.

Σκοπός.—Κατανόησις τῶν σπουδαιωτάτων φυσικῶν ρη-

νομένων διὰ παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ στοιχειωδῶν μαθηματικῶν ἀπδείξεων, ἐφ' ὅσον πρὸς τοῦτο ἀρκούσιν αἱ μαθηματικαὶ τῶν μαθητῶν γινώσεις.

Τάξις Γ' ὥραι 3. Γενικὴ ἰδιότης τῶν σωμάτων, βαρύτης, ὑδροστατικῆ, ἀέρος, θερμότης, καὶ τινὰ στοιχειωδέστατα τῆς χημείας.

Τάξις Δ' ὥρ. 3. Μαγνητισμός, στατικὸς ἤλεκτρισμός, δυναμικὸς ἤλεκτρισμός, ἀκουστικὴ καὶ ὀπτικὴ.

Θ'. ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

Σκοπός.—Διὰ κατανόησεως τῶν στοιχειωδεστάτων ἐνοπιῶν τῆς ψυχολογίας καὶ λογικῆς ποικί τις ἐξοικίωσις πρὸς φιλοσοφικῆς ἐνοίας καθέλου καὶ διέγερσις τοῦ διακρίνοντος ὑπὲρ περικείμενῶν φιλοσοφικῶν σπουδῶν.

Τάξις Γ' ὥρα 1. Ἐμπειρικῆς ψυχολογίας τὰ ἀναμφίριστα καὶ καταληπτὰ τοῖς μαθηταῖς, τὰ δυνάμενα δι' αὐτοπαρατηρήσεως αὐτῶν νὰ εὐρεθῶσι.

Τάξις Δ' ὥρα 1. Λογικὴ, εὐρύτερον ἐξεταζόμενον τοῦ Β' μέρους.

Γ'. ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Σκοπός τῆς διδασκαλίας. Ἀσκησις τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς χειρὸς, δεξιότης εἰς τὴν πράξασα, ἐφ' ὅσον δυνατόν, καὶ στερεῶν ἀπλῶν ἀντικειμένων ἀπὸ φύσεως.

Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τάξις Α', ὥραι 2.

Τάξις Β', ὥρ. 1.

Τάξις Γ', ὥρ. 1.

Ἡ καλλιγραφία διδάσκειται ἐν τῇ Α' τάξει μετὰ τῆς ἰγνογραφίας, ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη ταύτης. Οἱ διδάσκαλοι πάντων τῶν μαθημάτων πρέπει αὐστηρῶς ν' ἀπαιτῶσι

παρά των μαθητῶν, ἵνα οὗτοι ἐν πάσῃ, κατ' οἶκον μάλιστα
γενομένη, γρηπτοῦ ἐργασίᾳ καλλιγερῶσιν ὁπωσδήποτε.

ΙΑ'. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Σκοπὸς ταύτης. Εὐρυθμὸς ἀνάπτυξις καὶ ἐνίσχυσις
τοῦ σώματος τῶν νέων, ἐξέγερσις τοῦ θάρρους καὶ τῆς πε-
ποιθήσεως τούτων εἰς ἑαυτούς.

Ἡ γυμναστικὴ διδάσκειται ἐν πάσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ
σχολείου καὶ γυμνασίου πᾶσι ἀπὸ τρεῖς καθ' ἑβδομάδα ὥρας·
πρέπει δὲ ἐν ἑκάστῃ τούτων νὰ γίνωνται ἕνα καὶ γυμνα-
στικὰ παιδιὰ ἀνάλογα τῇ ἡλικίᾳ.

ΙΒ'. ΠΡΟΛΟΓΙΟΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Γ. ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Μαθήματα	Τξζ. Α'	Τξζ. Β'	Τξζ. Γ'
1) Γερὰ.....	2	2	2
2) Ἀρχαία Ἑλληνικά.....	9	9	9
3) Νέα Ἑλληνικά.....	3	3	2
4) Μαθηματικά.....	4	4	3
5) Ἱστορία.....	2	2	3
6) Γαλλικά.....	...	3	3
7) Φυσικὴ.....	2	2	2
8) Γεωγραφία.....	2	2	2
9) Λατινικά.....	3
10) Ἰγνογραφία.....	2	1	1
11) Γυμναστικὴ.....	3	3	3
	29	31	33

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Μεθ' ἡμέρας	Τξξ. Α'	Τξξ. Β'	Τξξ. Γ'	Τξξ. Δ'
1) Γεωγ.....	2	2	2	2
2) Ἑλληνικά.....	12	12	12	11
3) Λατινικά.....	4	4	4	4
4) Γαλλικά.....	3	3	3	3
5) Μαθηματικά.....	4	4	3	5
6) Ἱστορία.....	3	3	3	3
7) Φυσικά.....	2	2	3	3
8) Φιλοσοφικά.....	1	1
9) Γυμναστική.....	3	3	3	3
	33	33	34	35

Ἡἴσα προγενεστέρα διατάξεις, ἀντικειμένη πρὸς τὸ παρὸν Διάταγμα, θεωρεῖται καταργημένη.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον Ὑπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1897.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Ὑπουργὸς
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ